

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2016

Kateřina Jeřková

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivnictví

Knihy smluv svatebních na Jičínsku

(Diplomatický rozbor dochovaných pramenů z předbělohorské doby)

Bakalářská práce

Autor: Kateřina Ježková
Studijní program: B7105 Historické vědy
Studijní obor: Archivnictví - historie
Vedoucí práce: PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Hradec Králové, 2016

Zadání bakalářské práce

Autor: Kateřina Ježková

Studium: F13432

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví - historie

Název bakalářské práce: **Knihy smluv svatebních na Jičínsku (Diplomatický rozbor dochovaných pramenů z předbělohorské doby)**

Název bakalářské práce AJ: The Books of Marriage Articles in the Jičín Region (The Diplomatic Analysis of the well-preserved Sources from the Period before the Battle of the White Mountain)

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Pramenný výzkum, paleografická analýza, syntéza, komparace, transkripce, diplomatický rozbor. Bakalářská práce si klade za cíl zmapovat dochovanost předbělohorských knih svatebních smluv na Jičínsku a prostřednictvím diplomatického rozboru zachytit jejich specifika.

SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond Archiv města Jičín, Kniha smluv svatebních (1586-1628), kn. č. 12, inv. č. 239. SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond Archiv města Jičín, Kniha smluv svatebních (1618-1720), kn. č. 67, neuspořádaná část. SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond Archiv města Sobotka, Kniha smluv svatebních (1561-1659), kn. č. 2, inv. č. 13. SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond Archiv města Železnice, Kniha smluv svatebních a kupních (1613-1807), kn. č. 1, inv. č. 1. Jindřich FRANCEK, Dějiny Jičína, Praha 2010. Ferdinand MENČÍK, Dějiny města Jičína, Jičín 1906. Karol BÍLEK a kol., Malé dějiny Sobotce, I. díl, Sobotka 2008.

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Oponent: Mgr. Martina Bolom Kotari, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 25.11.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala za přispění vedoucí práce samostatně a uvedla jsem veškeré prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 3. 7. 2016

podpis autorky

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí bakalářské práce PhDr. Janě Vojtíškové, Ph.D. za udělení cenné rady, podmětné připomínky a trpělivé vedení mojí práce.

ANOTACE

Kateřina JEŽKOVÁ, *Knihy smluv svatebních na Jičínsku (Diplomatický rozbor dochovaných pramenů z předbělohorské doby)*, Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2016, 76 s. Bakalářská práce.

Cílem této bakalářské práce je seznámení s předbělohorskými knihami svatebních smluv, které se dochovaly z měst Jičina, Železnice a Sobotky. Stěžejním bodem práce je tak diplomatický rozbor knih a paleografický rozbor zápisů v nich zachycených do roku 1620. Součástí je také stručný nástin dějin měst s důrazem na období vedení pramenů a právněhistorický rozbor svatebních smluv. Použitými metodami zpracování jsou zejména pramenný výzkum, diplomatický rozbor, paleografická analýza, syntéza, komparace, transkripce.

Klíčová slova: diplomatický rozbor, paleografický rozbor, svatební smlouvy, městské knihy, Jičínsko

ANNOTATION

Kateřina JEŽKOVÁ, *The Books of Marriage Articles in Jičín Region (The Diplomatic Analysis of the Extant Sources from the Period before the White Mountain Battle)*, Faculty of Arts of University of Hradec Králové, Hradec Králové 2016, 76 pp. Bachelor Degree Thesis.

The main aim of the Bachelor Thesis is to introduce books of marriage articles from the period before the White Mountain Battle that have survived in Jičín, Železnice and Sobotka. The work contains the diplomatic analysis and the palaeographical analysis of entries recorded in them up to 1620. The Thesis also includes a brief outline of history of the cities with the emphasis on the period of keeping the sources and legal and historical analysis of marriage articles. The methods of processing are mainly source investigation, diplomatic analysis, palaeographical analysis, synthesis, comparison and transcription.

Key words: diplomatic analysis, palaeographical analysis, marriage articles, city books, Jičínsko

OBSAH

ÚVOD	7
1. DĚJINY VYBRANÝCH MĚST SE ZVLÁŠTNÍM ZAMĚŘENÍM NA PŘEDBĚLOHORSKOU DOBU.....	9
1.1 Jičín	9
1.2 Železnice	13
1.3 Sobotka.....	14
2. SVATEBNÍ SMLOUVY Z POHLEDU PRÁVNÍ HISTORIE	18
3. DIPLOMATICKO-PALEOGRAFICKÝ ROZBOR SLEDOVANÝCH KNIH SVATEBNÍCH SMLUV.....	21
3.1 Jičín	21
3.1.1 Kniha smluv svatebních 1586–1628	21
3.1.2 Kniha smluv svatebních 1618–1720	33
3.2 Železnice	37
3.2.1 Kniha smluv svatebních a kupních 1613–1807.....	37
3.3 Sobotka.....	41
3.3.1 Kniha smluv svatebních 1561–1659	42
3.4 Rozbor struktury zápisů svatebních smluv v sledovaných knihách	49
3.5 Shrnutí diplomatického rozboru sledovaných knih.....	51
ZÁVĚR	54
SEZNAM PRAMENŮ	56
SEZNAM LITERATURY	58
SEZNAM ZKRATEK.....	60
TEXTOVÁ PŘÍLOHA.....	61
TABELÁRNÍ PŘÍLOHA.....	70

ÚVOD

Cílem předkládané bakalářské práce je seznámit badatelskou veřejnost s knihami svatebních smluv, které se dochovaly v jičínské oblasti. Práce by měla také přispět k dalšímu poznání vývoje městských knih.

Výzkum se týká čtyř dochovaných knih svatebních smluv z jičínské oblasti, konkrétně z měst Jičín, Železnice a Sobotka, které byly založeny před rokem 1620. Rok 1620 se stal také mezníkem pro podrobnější rozbor písařských rukou. Z města Jičina se dochovaly a budou zkoumány dvě knihy svatebních smluv, jedna z let 1586–1628¹ a druhá z let 1618–1720,² z měst Železnice a Sobotka je dochována a zkoumána vždy jedna kniha. Železnická kniha svatebních smluv byla spojena i s kupními smlouvami a byla vedena v letech 1613–1807,³ kniha ze Sobotky byla určena pro léta 1561–1659.⁴

Celá bakalářská práce je členěna na tři kapitoly a jejich podkapitoly. Kapitoly jsou řazeny podle jednotlivých tematických celků a pod ně zařazené podkapitoly většinou podle lokálního zaměření. Práce se nejprve věnuje dějinám daných měst se zvláštním důrazem na předbělohorskou dobu. Další kapitola je věnována právněhistorickým aspektům svatebních smluv zvláště v předbělohorském období. Třetí kapitola, jež je těžištěm celé práce, je věnována již diplomaticko-paleografickému rozboru dochovaných pramenů.

Literatura, která se zabývá problematikou svatebních smluv, manželstvím a právním aspektům takového svazku nebo přímo knihami svatebních smluv, je poměrně bohatá. Mezi autory můžeme jmenovat např. Pavlu Nácovskou,⁵ Michaelu Hrubou,⁶ Ilonu Vojancovou,⁷ Jiřího Klaboucha⁸ nebo Pavlu Slavíčkovou.⁹ Zapomenout

¹SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond Archiv města Jičín (dále AM Jičín), *Kniha smluv svatebních (1586–1628)*, kn. č. 12, inv. č. 239.

²SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond AM Jičín, *Kniha smluv svatebních (1618–1720)*, kn. č. 67, neuspořádaná část.

³SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond Archiv města Železnice (dále AM Železnice), *Kniha smluv svatebních a kupních (1613–1807)*, kn.č. 1, inv. č. 1.

⁴SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond Archiv města Sobotka (dále AM Sobotka), *Kniha smluv svatebních (1561–1659)*, kn. č. 2, inv. č. 13.

⁵Pavla NÁCOVSKÁ, *Svatební smlouvy jako pramen sociálně-dějinného a historicko-demografického poznání (Kutná Hora 1550–1600)*, *Historická demografie* 21, 1997, s. 39–72.

⁶Michaela HRUBÁ, *Sňatek a zabezpečení nevěsty ve světle pramenů předbělohorských měst*, in: Martina HALÍŘOVÁ (ed.), *Oznamuje se láskám našim... aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí*, Pardubice 2007, s. 19–25.

⁷Ilona VOJANCOVÁ, *Od svatby ke kolébce*, Pardubice 1995.

⁸Jiří KLABOUC, *Manželství a rodina v minulosti*, Praha 1962.

nemůžeme ani na pramenné výzkumy, kde můžeme jmenovat např. Janu Vojtíškovou, která se zabývala královéhradeckou knihou svatebních smluv¹⁰ nebo absolventské práce Blanky Vlčkové o knihách svatebních smluv královských věnných měst¹¹ či Miloslava Tůmy, který zkoumal knihu svatebních smluv z Telče.¹² Poznatky a závěry z výše uvedených titulů budou v menším rozsahu také komparovány se závěry výzkumu předkládané bakalářské práce.

⁹Pavla SLAVÍČKOVÁ, *Manželské právo a právní postavení dětí v právech městských*, in: Karel MALÝ a kol., *Práva městská Království českého*, Praha 2013.

¹⁰Jana VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, Hradec Králové – Ústí nad Orlicí 2013.

¹¹Blanka VLČKOVÁ, *Knihy svatebních smluv východočeských královských věnných měst a jejich vývoj do roku 1620*, bakalářská práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví FF Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2016.

¹²Miloslav TŮMA, *Knihy svatebních smluv města Telče z let 1568–1641 (Diplomatický rozbor a výběrová edice pramene)*, bakalářská práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví FF Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2014.

1. DĚJINY VYBRANÝCH MĚST SE ZVLÁŠTNÍM ZAMĚŘENÍM NA PŘEDBĚLOHORSKOU DOBU

1.1 Jičín

Území města Jičína se nachází v severovýchodních Čechách při řece Cidlině, dnes v Královéhradeckém kraji. Od konce 19. století je toto město také často nazýváno jako Brána do Českého ráje.¹³

Jako první písemná zmínka o Jičínu je brána zakládací listina strahovského kláštera ze 40. let 12. století. V této listině jsou uvedeny dary pražského biskupa Jana I., mezi kterými se objevilo i velišské panství, které sousedilo s pozdějším Jičínem.¹⁴ Se samotným Jičínem se nejprve setkáváme jako se statkem, a to v listině manželky českého krále Václava II., královny Guty Habsburské. Tato listina je datována 1. srpna roku 1293 a Jičín je v ní určen jako královské zboží.¹⁵ Další důležitou zmínkou je listina z 11. listopadu roku 1304, kde je Jičín již označen jako město, které je spojeno s velišským panstvím.¹⁶

V době vlády českého panovníka Jana Lucemburského bylo skoro veškeré královské zboží zastaveno. Toto se nevyhnulo ani velišskému panství s městem Jičínem, které tak vystřídal hned několik majitelů. Jmenujme například Půtu z Frýdlantu, Hynka z Valdštejna, Oldřicha z Tusku nebo Ješka z Veselí. Jičín sloužil stále jako zdroj ke splácení králových dluhů. Po prodeji velišského panství Ješkovi z Veselí se z Jičína stalo poddanské město. Počátkem 15. století se Jičín dostal do rukou mocného rodu Vartenberků.¹⁷ Po rodu Vartenberků získali velišské panství Beneš a Hašek z Valdštejna a po nich panství přešlo do rukou Jiřího z Poděbrad, který ho později předal svým synům. V 70. letech 15. století toto panství získal Samuel z Hrádku a Valečova, který ho těsně před svou smrtí prodal Mikuláši Trčkoví z Lípy. Rod Trčkových z Lípy držel svůj pozemkový majetek na Jičínsku až do počátku 17. století.¹⁸

¹³ Kristýna PEROUTKOVÁ MATĚJKOVÁ, *Jičín v krajině*, in: Jindřich FRANCEK, *Dějiny Jičína*, Praha 2010, s. 5.

¹⁴ *Tamtéž*, s. 26.

¹⁵ Jindřich FRANCEK, *Jičín*, Praha – Litomyšl 2004, s. 6.

¹⁶ Kristýna PEROUTKOVÁ MATĚJKOVÁ, *Založení Jičína*, in: Jindřich FRANCEK, *Dějiny Jičína*, Praha 2010, s. 27.

¹⁷ Jindřich FRANCEK, *Dějiny Jičína*, Praha 2010, s. 39–41.

¹⁸ J. FRANCEK, *Jičín*, s. 7.

Trčkové z Lípy se již v 15. století povznesli svou hospodářskou praxí a prozíravou politickou činností mezi přední české šlechtické rody. Svůj zájem soustředili z počátku hlavně do rozvoje hospodářského podnikání. Na jejich panství se vedle feudální renty prosadilo i hospodaření ve vlastní režii, a to zejména na poplužních dvorech a v podpoře rybníkářství a obchodu. Období vlády rodu Trčků z Lípy znamenalo pro poddanská města dobu nebývalého rozkvětu a rozmachu.¹⁹

V průběhu 15. a 16. století se Jičín v důsledku ekonomického rozvoje, ale i četných požárů, které ho sužovaly, změnil v nové renesanční zděné město. Nejprve bylo předěláno původní jednoduché opevnění, které bylo nahrazeno kamenným. Bylo tak zesíleno a obohaceno o válcové a hranolové bašty a příkopy.²⁰ Asi nejničivějšími požáry, které Jičín postihly, byly ty, které vypukly v letech 1519, 1572 a 1589. Při požáru 16. 5. 1519 shořela bezmála polovina předměstí. Požár 1. 8. 1572 zachvátil téměř celý Jičín a v plamenech skončil mimo jiné i farní kostel, který byl postaven v druhé polovině 15. století. Bohužel musely být opraveny i kostelní klenby, které se při požáru zřítily. Další požár vypukl 10. 8. 1589 a zachvátil opět celé město.²¹ V letech 1568–1578 vznikla také na místě prostšího průchodu na náměstí dnes již proslulá a jediná dochovaná Valdická brána, která byla vybavena zvony. I tuto budovu však zasáhl poslední zmiňovaný požár, takže musela být zrekonstruována.²² O všech požárech se vždy rychle roznesla zpráva do širokého okolí a města se snažila vždy Jičínu nějak pomoci. Nejčastěji lidé posílali postiženým obyvatelům potravinové zásoby. Jičínští byli také na nějakou dobu osvobozeni od placení berně. Požáry si bohužel na svědomí připisují i lidské životy a o to hůř, že některé byly založeny úmyslně.²³

K zjištění přesného počtu obyvatelstva žijícího v Jičíně na přelomu 16. a 17. století bohužel nemáme dostatek statistických údajů. V příznávacích listech na sbírky povolených zemským sněmem z počátku 17. století je uveden počet 198 spolusousedů a jeden farář. Jičín byl tak jen o něco menší než např. Kolín.²⁴ Národnostní složení města bylo české, stejně jako v době předhusitské. Přistěhovalci totiž pocházeli nejvíce

¹⁹ J. FRANCEK, *Dějiny Jičína*, s. 63–64.

²⁰ J. FRANCEK, *Jičín*, s. 7–8.

²¹ Ferdinand MENČÍK, *Dějiny města Jičína*, Jičín 1906, s. 188–193.

²² J. FRANCEK, *Dějiny Jičína*, s. 67–70.

²³ F. MENČÍK, *Dějiny města Jičína*, s. 188–193.

²⁴ *Tamtéž*, s. 236.

pouze z okolních měst a vsí. I přistěhovalci z německých měst se velmi rychle smísili s místním obyvatelstvem.²⁵ Židé žili v Jičíně pod ochranou vrchnosti. Vedle poddaných zde bylo i několik příslušníků šlechtických rodin. Jmenujme alespoň Jindřicha Berku z Dubé a na Dřevěnicích, který byl také mimo jiné hejtmanem Hradeckého kraje a nejvyšším zemským sudím.²⁶

Jičín byl typickým řemeslnicko-zemědělským městem. Hlavní zdroj výživy poskytovalo obyvatelstvu polní hospodářství. Hospodářská stavení stála většinou na předměstí a patřilo k nim často i zahradnictví a zelinářství. Velký počet obyvatel se živil ale také řemeslem nebo hospodářským průmyslem.²⁷ I v Jičíně se řemeslníci sdružovali do cechů, kterých se v městských knihách uvádí hned několik. Ve městě převládal hlavně potravinářský a oděvní průmysl, proto není divu, že největší zastoupení měli v Jičíně řezníci. Nacházelo se zde až 26 masných krámů. Dále tu byli i sládcí, pekaři či perníkáři. Velmi dobře zde ale prosperovali také krejčí, ševci, tkalci, kováři, hrnčíři a další. Všichni zásobovali převážně místní trh.²⁸ O zdraví se ve městě starali lékaři a lazebníci, můžeme jmenovat např. Kašpara Wiedmana (1582–1601). Při porodech byly ale ženy odkázány na sousedskou podporu a v trestních záležitostech povolával na tělesné prohlídky městský úřad tzv. měšky.²⁹

Město Jičín bylo stále součástí velišského panství a chod městské samosprávy měli na starosti vrchnostenští úředníci. Z písemných pramenů, které se nám dochovaly, ale bohužel nemůžeme určit přesný počet úředníků či jejich přesnou funkci. Vyplývá však, že nejdůležitějším úředníkem byl hejtman, který byl prezentován jako zástupce vrchnosti. Mezi další doložené nižší úředníky potom můžeme zmínit například purkrabího, který měl na starosti správu nemovitého majetku a zodpovídal za rostlinnou a živočišnou výrobu. V 15. - 16. století byla vrcholným orgánem městské samosprávy městská rada. Ta ve svých rukou soustředila nejen moc zákonodárnou, výkonnou, ale i soudní. Úředníkem rady s nižší soudní kompetencí se stal také rychtář, který ve městě vykonával později hlavně pořádkovou a policejní službu. Důležitou roli hrál i v trestním soudnictví. Soudu potom předsedal purkmistr a přisedícími byli konšelé. V městské kanceláři se vystříдалo hned několik písařů, o kterých můžeme téměř s jistotou říci,

²⁵F. MENČÍK, *Dějiny města Jičína*, s. 240.

²⁶J. FRANCEK, *Dějiny Jičína*, s. 74–75.

²⁷F. MENČÍK, *Dějiny města Jičína*, s. 236.

²⁸J. FRANCEK, *Dějiny Jičína*, s. 73.

²⁹F. MENČÍK, *Dějiny města Jičína*, s. 290–291.

že byli české národnosti, což vyplývá ze zápisů v městských knihách, které jsou psány pěknou češtinou bez komolení výrazů či použití germanismů.³⁰

Z dochovaných materiálů můžeme zjistit, že na postu jičínského faráře se v průběhu 16. století vystřídalo hned několik osob. Již od 14. století také existoval úřad kostelníků, kteří měli za úkol pečovat o majetek, rozmnožovat ho, dbát na pravidelné vybírání úroků a tyto peníze poté účelně používat na bezproblémový chod kostela a starat se i o jeho údržbu a úklid. Obyvatelé Jičína se také sdružovali do tzv. literátských bratrstev, která obstarávala jednu ze součástí bohoslužeb, kostelní zpěv. Toto bratrstvo bylo potom řízeno podobně jako cechy. Poprvé se o něm dovídáme v pramenech z poloviny 16. století.³¹

Jičín jako poddanské město v 15. - 17. století hospodářsky prosperovalo, a tak není divu, že se snažilo o své rozšíření. Různými koupěmi či směňami získávalo další a další pole, louky, lesy, dvory, ale i celé vinice. Vše si Jičínští nechávali zapisovat do desk zemských. Vrcholem celého rozšiřování území potom byla bezpochyby koupě poddanského městečka Železnice. Vznikla tak téměř paradoxní situace, která mnohdy vedla i k velkým konfliktům, protože Jičín byl stále poddanským městem velišského panství, ale zároveň se stal vrchností pro železnické poddané.³²

V průběhu 16. století se ve středních a severovýchodních Čechách začal více prosazovat i rod Smiřických. Členové tohoto rodu však nebyli významní pouze pro oblast Jičínska, ale prosazovali se i ve státních službách. Do severovýchodních Čech se dostali díky dobrému hospodaření Zikmunda Smiřického.³³

Důležitou dominantou Jičína se také stal zámek, který byl vystavěn v 1. polovině 17. století a v té době se také začala budovat i Valdická obora. Období přelomu 16. a 17. století je neodmyslitelně v Jičíně spojeno se jménem Albrechta z Valdštejna, který se zasloužil i o další rozvoj města.³⁴

³⁰ J. FRANCEK, *Dějiny Jičína*, s. 75–78.

³¹ *Tamtéž*, s. 83–85.

³² *Tamtéž*, s. 79.

³³ *Tamtéž*, s. 88.

³⁴ Jaroslav MENCL, *Historická topografie města Jičína*, část II., Jičín 1948, s. 413.

1.2 Železnice

Železnice je malé městečko, které leží na okraji Chráněné krajinné oblasti Český ráj. Jeho území se nachází 5 kilometrů na severovýchod od Jičína směrem na Lomnici nad Popelkou.³⁵ Na rozdíl od Jičína či Sobotky, Železnici bohužel nebyla v literatuře doposud věnována tak velká pozornost.

Jméno města Železnice bylo nejspíše utvořeno substantivující příponou *-ice* z adjektiva *železná*, tedy vyrobená ze železa, či související s ním nebo přeneseně velmi tvrdá.³⁶ První písemná zmínka o Železnici patří do roku 1318. V té době bylo město v držení Ratibora ze Železnice. Ten platil za násilníka, který využil bouří za vlády krále Jana Lucemburského, a společně se Zdislavem ze Zvířetic poplenili mnohé vesnice v nedalekém okolí. Novým majitelem se poté stal Jarek ze Železnice, ale ještě před rokem 1356 opět přešlo město do držení nového rodu. Novým pánem se tak stal pan Půta z Turgova, který měl ve svém držení i Novou Ves a později přidal i hrad Bradlec. Nově se však nazýval Půta Železnický. Na konci 14. století se uvádí jako nový majitel Václav řečený Věrdunk ze Železnice, dále potom například i Jarek ze Železnice na Pecce ad. Komu přesně ale patřilo město v 15. století, bohužel nevíme. Na počátku 16. století zde ale začal vládnout rod Valdštejnů.³⁷ V 2. polovině 15. století také pravděpodobně vzniklo železnické náměstí, které bylo záležitostí panství a hradu Bradlece. Bylo vybudováno východně od prastaré osady a honosilo se románským kostelem.³⁸

Železnice byla roku 1599 povýšena na městečko. Tímto aktem také získala svůj vlastní erb. V červeném štítě stříbrná městská zeď se stínkami a otevřenou branou, za zdí se zdvihají 3 čtverhranné špičaté stříbrné věže se stínkami, černými střechami a zlatými makovicemi.³⁹ Tento letopočet se také objevuje na všech starších obecních pečetiích a na městském znaku.⁴⁰

Později se městečko Železnice dostalo do rukou města Jičína a vznikla tak již dříve zmiňovaná paradoxní situace, kdy Jičínští byli sice poddaní velišského panství,

³⁵<http://www.zeleznice.net/>, [citováno 8. 11. 2015].

³⁶ Antonín PROFOUS – Jan SVOBODA, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*, díl IV., Praha 1957, s. 827–828.

³⁷ F. MENČÍK, *Dějiny města Jičína*, s. 308–310.

³⁸ J. MENCL, *Historická topografie města Jičína*, část II., s. 440.

³⁹ *Ottův slovník naučný*, díl 27, heslo Železnice, Praha 1908, s. 790.

⁴⁰ Václav JENŠOVSKÝ, *Město Železnice*, in: *Od Ještěda k Troskám, Vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí 3*, 2011, s. 196.

ale zároveň se stali i vrchností pro Železnické. Jičínská městská rada chtěla původně koupit bradlecké panství, kde by se jičínský poddaní stali majiteli zámku Bradlec. Nakonec jim však Albrecht z Valdštejna prodal pouze část bradleckého panství, právě městečko Železnice a vesnice Těšín a Lhotku.⁴¹ Železnice byla od této doby v poddanství města Jičína až do revolučního roku 1848, kdy byla také zrušena robota.⁴²

Na počátku 17. století žilo v Železnici asi 111 osob a jeden farář. Vyplyvá to z příznávacích listů na sněmem povolené sbírky z roku 1601.⁴³ Z dochovaných pramenů můžeme také zjistit, že v první polovině 17. století byla v Železnici již také škola. V roce 1634 tam byl školním rektorem Jan Jičínský.⁴⁴

1.3 Sobotka

Sobotka je starobylé české město, které je dnes také často nazýváno jako jižní brána Českého ráje. Toto město nalezneme 70 kilometrů severovýchodně od Prahy, mezi Mladou Boleslaví a Jičínem.⁴⁵

Oblast, ve které se Sobotka nachází, patřila již od počátku historické doby mocnému rodu Markvarticů. Jejich panství se rozléhalo od území dnešní Mladé Boleslavi, po celém horním Pojizeří a Podještědí až k zemským hranicím v Krkonoších a Jizerských horách. Jednou větví tohoto mocného rodu byli i Vartenberkové, kteří o sobě v kraji dávali také hodně vědět.⁴⁶

Existují dvě možnosti, jak město Sobotka mohlo získat své jméno. První možností může být, že město je pojmenované podle svého prvního významného usedlíka, který se jmenoval Sobotka. Druhou možností je, že pojmenování vzniklo při zakládání obce, kdy ona obec dostala právo na trhy v sobotu. O tomto ale nemáme bohužel žádné dochované zápisy.⁴⁷ K městu Sobotka také neodmyslitelně patřilo i kostecké panství s hradem Kost, který byl vybudován ve 14. století. Původ jména tohoto hradu je však námětem pověsti. Říká se, že nedobytný hrad byl obléhán Janem Žižkou z Trocnova, který ho chtěl nechat vyhladovět. Jeho záměr se mu již téměř

⁴¹ J. FRANCEK, *Dějiny Jičína*, s. 79–82.

⁴² V. JENŠOVSKÝ, *Město Železnice*, s. 198.

⁴³ F. MENČÍK, *Dějiny města Jičína*, s. 236.

⁴⁴ *Tamtéž*, s. 311.

⁴⁵ <http://www.sobotka.cz/>, [citováno 31. 10. 2015].

⁴⁶ Vladimír RUDA, *Stručný historický nástin vývoje Sobotky*, in: Josef ORT (ed.), *Sobotka: jubilejní sborník k 450. výročí povýšení na město, Sobotka 1948*, s. 20.

⁴⁷ A. PROFOUS – J. SVOBODA, *Místní jména v Čechách*, díl IV., s. 130.

vydařil, ale posádka hradu se nechtěla vzdát, a tak vystrojila fingovanou velkou hostinu z posledního vepříka, kterého na hradě měli. Zpívali, přitukávali si prázdnými poháry jako na opravdové hostině a nakonec hodili do Žižkova tábora s posměchem kančí hlavu. Žižka se tak domníval, že hrad je zásobován nějakou tajnou chodbou a prohlásil, že je hrad tvrdý jako kost a kost, že patří psovi, tak odtáhl pryč.⁴⁸

První, zaručeně pravá, zmínka o Sobotce patří mezi léta 1318–1323. Již na konci 13. století, kdy postupovala vnitřní kolonizace, však nejspíše existovala osada, která byla v držení Vartenberků. Pro toto ale nemáme žádný písemný důkaz. Historici také vedli dlouho spory o tom, zda první zmínka nepochází již z roku 1287 z formuláře Zdeňka z Třebíče. Jádrem sporu spočívalo v otázce, jestli se termín „*Sobunca civitas*“ opravdu týkal nebo netýkal Sobotky. Až Milada Wurmová v roce 1968 vyjasnila, ze které doby tedy první zmínka opravdu pochází. Přesvědčivě totiž dokázala, že zprávy z uvedeného formuláře nelze vždy uznat za historické události.⁴⁹

Během 14. století se často v různých listinách setkáváme se soboteckými občany jako se svědky nebo účastníky různých jednání. V tomto století byl také vybudován již zmíněný hrad Kost, na který Beneš mladší z Vartenberka přesunul správní středisko celého panství. Vartenberkové se totiž obávali, že dosavadní tvrz v Sobotce není v nejistých dobách vlády Jana Lucemburského dost bezpečná. Sobotka ale i nadále zůstala hospodářským a kulturním centrem.⁵⁰ Zhruba 80 let, mimo jiné i v době husitských válek, na Kosti vládl rod Mikuláše Zajíce z Hasenburka. Ve většině prací se udržuje názor, že Sobotka byla během husitských válek dobyta od kosteckého panství, protože se držela kalicha. Za trest mělo být zrušeno i její opevnění a dosud svobodná Sobotka byla změněna na prostý otevřený městys.⁵¹

Konec 15. století znamenal pro Sobotecké velké změny. V červenci roku 1497 bylo Sobotce vydáno privilegium, kterým se vrchnost vzdává práva odúmrti ve prospěch příbuzných zemřelého a slibuje, že nebude bránit poddaným ve stěhování na jiná panství, pokud bude jejich grunt obsazen jiným hospodářem. Druhá významná událost se potom stala o rok později. Na kosteckém panství byla hned dvě městečka, která by přicházela v úvahu na povýšení na město – Dolní Bousov a Sobotka.

⁴⁸ Karol BÍLEK a kol., *Malé dějiny Sobotecka*, Sobotka 2008, s. 74.

⁴⁹ *Tamtéž*, s. 76.

⁵⁰ *Tamtéž*, s. 79.

⁵¹ V. RUDA, *Stručný historický nástin vývoje Sobotky*, s. 22.

Jelikož Sobotka byla větší, měla lepší polohu, konaly se v ní trhy a vlastnila vzácné privilegium na odúmrti, rozhodl se Jan ze Šelnberka, majitel Kosti, že se přimluví u krále Vladislava právě za její povýšení. Listina, povyšující Sobotku na město, tak byla vydána 24. 8. 1498. Od této chvíle získala Sobotka další privilegia a pravomoci a byl jí také udělen vlastní erb.⁵²

Po udělení tohoto povýšení zažívala Sobotka velký rozkvět. Čile se rozvíjela prosperita řemesel a obchodu. Za doby vlády Jana ze Šelnberku získalo město ještě několik privilegií. Na počátku 16. století Soboteckým odpustil polovinu robot a druhou polovinu mohli vyplatit. Posledním privilegiem se stalo to, že král povolil Sobotce vybírat clo v okruhu čtvrt míle od ní, aby mohlo být dokončeno opevňování města. Po smrti Jana ze Šelnberku přešlo panství do rukou jeho syna Jaroslava. On ale musel panství roku 1524 prodat jednomu ze svých věřitelů, Janovi z Bibrštejna. Panství poté převzal Janův bratr Kryštof, který ale brzy zemřel (1551) a panství přešlo dědictvím do rukou Popelů z Lobkovic. Za Lobkoviců panství prosperovalo a získávalo další a další privilegia. Roku 1576 byl dokonce na Kosti postaven pivovar a i Sobotka bohatla.⁵³ Nejbohatší vrstvou lidí ve městě byli měšťané, kteří začali vařit pivo. Nejprve vařili podomácku, později využívali i obecní pivovar. Také měšťanské domy, které měly právo šenku, byly ceněny až na několik set kop grošů.⁵⁴

Před povýšením Sobotky na město vedl městskou správu rychtář s konšely, poté ale nastala změna. V 16. a 17. století byla správa i hospodaření města v rukou soboteckého „ouřady“. Jednalo se o úřad primase a dalších 11 konšelů, kteří se střídali v úřadu purkmistra, 4 a později i 6 obecních starších, radního písaře (obvykle i s písařem mladším) a dvou rychtářů. Od 2. poloviny 17. století přibyl ještě hraběcí rychtář, který byl na počátku 18. století nahrazen aktuárem. Hraběcí rychtář však pocházel z řad konšelů a jeho kompetence se zcela lišily od policejních úkolů obou městských rychtářů. Měl mít podobné poslání jako rychtáři dosazení panovníkem v královských městech. Renovace, tedy počátek nového funkčního období, měla probíhat každý rok, nedělo se tak ale úplně bez výjimky. Primasem se většinou stával některý z bohatých měšťanů. V pramenech se dvakrát objevuje i funkce

⁵²V. RUDA, *Stručný historický nástin vývoje Sobotky*, s. 24–26.

⁵³ Karol BÍLEK, *Správa města Sobotky v 16. a 17. století a poměr ke kostecké vrchnosti*, in: Marie MACKOVÁ (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy*, Ústí nad Orlicí 1996, s. 78–79.

⁵⁴ V. RUDA, *Stručný historický nástin vývoje Sobotky*, s. 27.

tzv. viceprimase. O této hodnosti ale nic bližšího nevíme. Postavení a moc rychtáře se po povýšení Sobotky na město propadaly. Nejprve předsedal radě a byl první osobou ve městě, ale později byl stále více snižován. Nakonec se z něho stal jen policejní úředník městské rady, který dbal na pořádek ve městě, a účastnil se výkonu trestní pravomoci.⁵⁵

Kromě zemědělské výroby poddaných a panského podnikání se v Sobotce rozvíjela také řemesla. S rozvojem se zvětšoval i počet cechů, cechovních mistrů, tovaryšů i učedníků.⁵⁶ Vzkvétající město ale tvrdě zasáhla třicetiletá válka a nedobré počínání vrchnosti. Na Kosti se vystřídal dvě ženy – Marie Magdalena Trčková a Polyxena z Lobkovic, ale ani jedna z nich neměla pro své poddané moc velké pochopení a trpělivost. Polyxena dokonce odepřela městu, které bylo ochuzené o válečné kontribuce, právo vařit pivo, a tak vrchnostenský pivovar na Kosti byl zbaven své konkurence. O obnovení práva vaření piva se Sobotečtí museli brát ještě několik dlouhých let.⁵⁷

V 2. polovině 17. století byl u Sobotky vystavěn zámek Humprecht a současně s ním byla okolo založena velká obora. Zakladatelem nynějšího zámku byl Humprecht Černín z Chuděnic. Zámek byl dostavěn v roce 1672, ale již roku 1678 musela být započata jeho oprava, protože do něho uhodil hrom a zámek shořel. Zámek má kruhovitý půdorys krytý končitou střechou, ze které vychází okrouhlá vížka. Kolem stavení bývala pavlač.⁵⁸

Všechna tři města, Jičín, Železnice i Sobotka, patřila nejprve do severoněmeckého (neboli magdeburského) právního okruhu.⁵⁹ Bohužel se ale doposud nejspíše neví, kdy přesně přešla tato tři města pod pražský právní okruh a poté zcela ke Koldínovi.

⁵⁵ K. BÍLEK, *Správa města Sobotky*, s. 80–82.

⁵⁶ K. BÍLEK a kol., *Malé dějiny Sobotecka*, s. 110.

⁵⁷ V. RUDA, *Stručný historický nástin vývoje Sobotky*, s. 28.

⁵⁸ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, Praha 1997, s. 97.

⁵⁹ Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2005, s. 203–204.

2. SVATEBNÍ SMLOUVY Z POHLEDU PRÁVNÍ HISTORIE

Uzavření sňatku pokaždé patřilo a patří k nejvýznamnějším mezníkům v životě každého jedince. Tento akt přináší do života zásadní změnu a vždy byl spojen nejen s řadou rituálů, ale také s řadou právních kroků. Cílem bylo opustit dosavadní sociální status a přijmout status nový. Svatební smlouvy tak lze přiřadit do právně-historické oblasti a problematiky.⁶⁰

Svatební smlouvy jsou písemnosti, které v minulosti byly sepisovány ještě před svatbou. Jedním z hlavních důvodů, proč byly tyto smlouvy uzavírány, bylo upravení manželského majetkového práva. Ve smlouvách se z pravidla uvádí veškerý majetek, který vlastní obě strany, jak ženich, tak nevěsta, a se kterým vstupují do manželství.⁶¹

V minulosti bylo pro právní vztahy v manželství mnohem důležitější a určující ne světské právo, ale právo církevní, kanonické. Uzavírání manželství tak bylo zcela pod autoritou církve a kanonické právo bylo jednoznačně určující pro úpravy rodinných a manželských vztahů. Manželství tak vznikalo mezi ženou a mužem před církevním hodnostářem a celé bylo v duchu známé poučky kanonického práva „*Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.*“. Rozhodování o manželských sporech náleželo až do dob Josefa II. do rukou církevních soudů.⁶²

V městském právu se vycházelo z obecné smluvní svobody, ale i tak byl nutný k uzavření manželství souhlas rodičů obou snoubenců. Bez tohoto souhlasu by snoubenci pozbyli nárok na dědictví po rodičích. Manželství v městském právu se prohlašuje jako „*pořádné spojení osoby mužské s osobou ženskou, obsahující nerozdílné jich spolu s sebou životem obcování*“. Ani v městském právu není opomínána základní instituce, za kterou je považováno věno.⁶³

Z hlediska práva se právní postavení mužů a žen lišilo podle toho, o jakou oblast se jednalo. Základní podmínkou právní způsobilosti bylo zachování cti. Za nečestné osoby se považovaly např. osoby nemanželského původu nebo ty, které vykonávaly povolání, která byla v očích feudálů nečestná. Ještě v 16. století se mezi taková povolání řadili např. kati, nevěstky, biřici, bubeníci nebo tuláci. Řada deliktů také byla

⁶⁰ M. HRUBÁ, *Sňatek a zabezpečení nevěsty*, s. 19.

⁶¹ P. NÁCOVSKÁ, *Svatební smlouvy*, s. 43.

⁶² Karel MALÝ, *České právo v minulosti*, Praha 1995, s. 75–76.

⁶³ Karel MALÝ a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 2010, s. 125.

rozsouzena odebráním cti obžalovanému. V majetkoprávních vztazích žádné rozdíly mezi mužem a ženou prakticky neexistovaly.

Jak muž, tak i žena mohli nabývat a volně disponovat s vlastnictvím. Žena se mohla stát dokonce i poručnicí pro své nezletilé děti. Zároveň byla ale v manželství zcela podrobena moci svého muže, který také nabýval věno své nevěsty, se kterým ona do manželství vstupovala. Žena neměla právo přístupu k úřadům a v budoucnosti nebyla ani nositelkou politických práv. Právní postavení žen v trestním právu bylo ale značně znevýhodněno. Jednalo se zřejmě hlavně asi o sféru pohlavních deliktů, kde právo muže zvýhodňovalo.⁶⁴

Svatební smlouvy se uzavíraly také jako projev vůle dvou stran, která směřovala k tomu, že obě strany jsou si něčím povinny, k něčemu se navzájem zavazují. Obě strany tak mají ve smlouvě stejné postavení. V zápisech se také často objevují velmi cenné informace o osobách, které smlouvu uzavírají. Lze z nich vyčíst celá jména zúčastněných, často také jejich povolání, odkud pochází, někdy i celá jména rodičů ženicha i nevěsty. Někteří však ve smlouvách mohli vystupovat i v zastoupení. To se týkalo především vdov, které měly ještě od svého zemřelého manžela určeného poručníka. Dalšími osobami, které ve smlouvách mohou vystupovat, jsou svědci.⁶⁵

Ze svatebních smluv se dá také velmi snadno získat informace o stavu obou snoubenců. Často se totiž vyskytují i svatební smlouvy, ve kterých jeden ze snoubenců vystupuje jako vdova či vdovec a jde tak o jejich již druhé manželství. V tomto případě mohou být zmíněny také děti, které jeden z nich do manželství přivádí.⁶⁶

Městské právo se také vztahovalo na děti manželů. Řešilo hlavně dobré zajištění potomka a jeho majetkové nároky vůči rodičům. Důležitým bodem také bylo, že otec je povinen poskytnout svému dítěti v době jeho dospělosti kromě věna také další prostředky z rodinného majetku. Výše věna závisela také na postavení a bohatství celé rodiny.⁶⁷ Synovi měl otec většinou zajistit živnost a dceři výbavu. Pokud uzavíral měšťan jako vdovec druhé manželství, bylo jeho povinností majetkově zabezpečit své děti z předchozího manželství. Pokud tak ale neučinil, tyto děti potom měly stejný nárok na jeho dědictví jako vdova a děti narozené ve druhém manželství.⁶⁸ Každý mohl

⁶⁴ K. MALÝ a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, s. 123.

⁶⁵ P. NÁCOVSKÁ, *Svatební smlouvy*, s. 45–47.

⁶⁶ *Tamtéž*, s. 62.

⁶⁷ *Tamtéž*, s. 56.

⁶⁸ P. SLAVÍČKOVÁ, *Manželské právo*, s. 729–730.

také dědictví upravit ještě za svého života pomocí závěti neboli kšaftu. To mohlo proběhnout jak písemnou, tak i ústní formou.⁶⁹

Možností, kterou mohli snoubenci také využít, bylo, že nemuseli vůbec smlouvu vkládat do městských knih. Dělo se tak, jelikož existovaly právní zásady, které dostatečně chránily postavení a zájmy obou manželů, takže někdy žádné smlouvy vznikat ani nemusely nebo jen nebyly vloženy do knih. V městských knihách nebo v jiné evidenci městské kanceláře se tak můžeme setkat především se smlouvami, které ošetřovaly nějakou nestandardní situaci. Mezi takové se může řadit např. nerovný svazek, druhý či dokonce třetí sňatek vdov nebo vdovců, kde byla problematická majetková situace apod.⁷⁰

Svatební smlouvy mohou posloužit také badatelům, kteří se nezajímají pouze o problematiku sňatků. Ze svatebních zápisů lze totiž také získat informace o administrativě dané městské kanceláře (jména písařů, ...), podklady pro genealogii nebo informace demografické povahy (migrace obyvatel apod.). V některých zápisech lze také najít zmínky i o místních kulturních jevech. Tyto informace mohou být pokládány za zcela obecné.⁷¹

⁶⁹ K. MALÝ, *České právo v minulosti*, s. 108.

⁷⁰ M. HRUBÁ, *Sňatek a zabezpečení nevěsty*, s. 23.

⁷¹ Jan PAREZ, *Svatební smlouva v poddanském městečku (Příspěvek k diplomacie Ronova nad Doubravou v 1. čtvrtině 17. století)*, in: Jiří FÁK (ed.), *Grypspekové a předbělohorská šlechta. Kralovice a poddanská města, Plzeň 1998*, s. 90.

3. DIPLOMATICKO-PALEOGRAFICKÝ ROZBOR SLEDOVANÝCH KNIH SVATEBNÍCH SMLUV

3.1 Jičín

Z působnosti jičínské kanceláře se dochovaly hned dvě knihy svatebních smluv: *Knihy smluv svatebních* vedená v letech 1586 až 1628 a *Knihy smluv svatebních* z let 1618 až 1720.

Kromě dvou již zmíněných knih svatebních smluv se z fondu Archiv města (dále jen AM) Jičín ze stejného období, tedy založené do roku 1620, dochovaly ještě další knihy. Jmenovat můžeme např. *Knihu zápisnou* pro období let 1553–1596,⁷² *Knihu kšaftů z let 1516–1569*,⁷³ *Manuál smluv obce jičínské a vesnic k ní náležejících* vedený v období 1518–1577,⁷⁴ *Manuál týhodný, pamětný a odkladný 1606–1607*,⁷⁵ *Knihu soudních zápisů (svědomí)* vedenou v období let 1577–1584⁷⁶ nebo *Knihu svědomí*, která se týká let 1607–1608.⁷⁷ V neuspořádané části tohoto fondu můžeme nalézt ještě další knihy, a to trhové. Tyto *trhové knihy* byly vedeny v letech 1540–1557,⁷⁸ 1557–1583⁷⁹ a 1584–1633.⁸⁰

3.1.1 *Knihy smluv svatebních 1586–1628*⁸¹

Rozměry desek starší dochované knihy svatebních smluv, která mapuje léta 1586 až 1628, jsou 32,5 x 22,5 x 6 cm. Desky jsou z hnědé usně a jsou již od roku 2010 restaurované. Na vnější straně jsou však přesto odřené. Stejně tak jsou odřené i rohy,

⁷²SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond AM Jičín, *Knihy zápisná (Pří, nálezů, práv, ortelů aj.) 1553–1596*, kn. č. 3, inv. č. 230.

⁷³SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond AM Jičín, *Knihy kšaftů (1516–1569)*, kn. č. 4, inv. č. 231.

⁷⁴SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond AM Jičín, *Manuál smluv obce jičínské a vesnic k ní náležejících (Manual contractum civitatis et pagorum ad eampertinentium) 1518–1577*, kn. č. 5, inv. č. 232.

⁷⁵SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond AM Jičín, *Manuál týhodný, pamětný a odkladný (1606–1607)*, kn. č. 6, inv. č. 233.

⁷⁶SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond AM Jičín, *Knihy soudních zápisů (svědomí) 1577–1584*, kn. č. 10, inv. č. 237.

⁷⁷SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond AM Jičín, *Knihy svědomí (část) 1607–1608*, kn. č. 11, inv. č. 238.

⁷⁸SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond AM Jičín, *Liber contractuum 1540 (Knihy trhová) (1540–1557)*, kn. č. 62, neuspořádaná část.

⁷⁹SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond AM Jičín, *Liber contractuum ab anno 1557 (Knihy trhová) 1557–1583*, kn. č. 64, neuspořádaná část.

⁸⁰SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond AM Jičín, *Liber contractuum (Knihy trhová) 1584–1633*, kn. č. 65, neuspořádaná část.

⁸¹AM Jičín, *Knihy smluv svatebních (1586–1628)*, kn. č. 12, inv. č. 239.

které ale nejsou jinak poškozené, např. netřepí se. Celé desky jsou zdobené tlačnými křížovými proužky, název knihy se na nich neobjevuje.

Knihy jsou foliovány. Folia jsou označena hned dvojím způsobem. Dobovým, který vznikl při zaznamenávání samotných zápisů, umístěným v horní části listu (A1 – K39), a potom také novodobým způsobem, kdy jsou folia označena obyčejnou tužkou zpravidla uprostřed spodní části listu. Toto foliování čítá 249 folií. Dobová foliace v části knihy přechází do paginace a také se stalo, že jedno označení folia je i u více odlišných listů, např. dobové folio K3 je tak počítáno dvakrát. K označení dobového folia jsou použita písmena a arabské či římské číslice. Vyskytují se i folia, která zůstala prázdná a není na nich žádný zápis, např. novodobé fol. 179 nebo fol. 200.

Psací látkou je v celé knize papír, který je vlivem času trochu zašedlý a místy i téměř průhledný, takže často dochází i k „propíjení“ inkoustu z druhé strany listu (např. u novodobého fol. 204). Zápisy jsou psány černým inkoustem, který ale také během uplynulé doby v některých pasážích již vybledl a je spíše šedivý. Na posledních dvou nepopsaných listech je patrný filigrán. Jedná se o sv. Petra v kruhu z papíru v Dušníkách.⁸²

Celá kniha začíná dobovým jmenným rejstříkem, který zabírá necelá 4 folia. Listy jsou ale v dolní části poškozené, asi zvlhlé, což výrazně snižuje kvalitu čitelnosti u některých folií v těchto místech. Zápisy v této knize jsou psány českým jazykem. Písmo některých písařů je zdobenější, ale téměř všichni písaři zdobili alespoň první literu (většinou se takto objevuje litera „L“ s většími a propletenými smyčkami). U některých zápisů jsou zvýrazněny i nadpisy, ve kterých je uvedeno, o jaký typ zápisu se jedná nebo koho se daný zápis týká. V knize totiž nejsou pouze zápisy se svatebními smlouvami, ale můžeme zde najít i další nejrůznější smlouvy, např. porovnání nebo rozepsání o statku, ubrmanské smlouvy nebo smlouvy o zaplacení dluhu.

Nejstarší zápis v této knize je s datem pátek 29. srpna 1586.⁸³ Tento zápis je i prvním v knize a následuje hned po rejstříku. Naopak nejmladším zápisem v knize není ten, který je uveden na úplném konci, ale je to zápis s datem středa 21. května 1631.⁸⁴ S tímto datem se v knize objevují hned dva zápisy, které nejsou napsány blízko

⁸²František ZUMAN, *České filigrány XVIII. století*, Praha 1932, s. 9.

⁸³AM Jičín, *Knihy smluv svatebních (1586–1628)*, fol. A1 r.

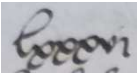
⁸⁴AM Jičín, *Knihy smluv svatebních (1586–1628)*, fol. K2 v.

sebe, ale každý je napsán, zřejmě kvůli místu, na jiném foliu. Nejstarším i nejmladším zápisem jsou svatební smlouvy.

Rozbor písařských rukou, který je proveden u zápisů do roku 1620, ukázal, že v této době do knihy zapisovalo více zápisů až 12 písařů. Písmem všech písařů byla česká novogotická polokurziva s četnými kurzivními prvky.

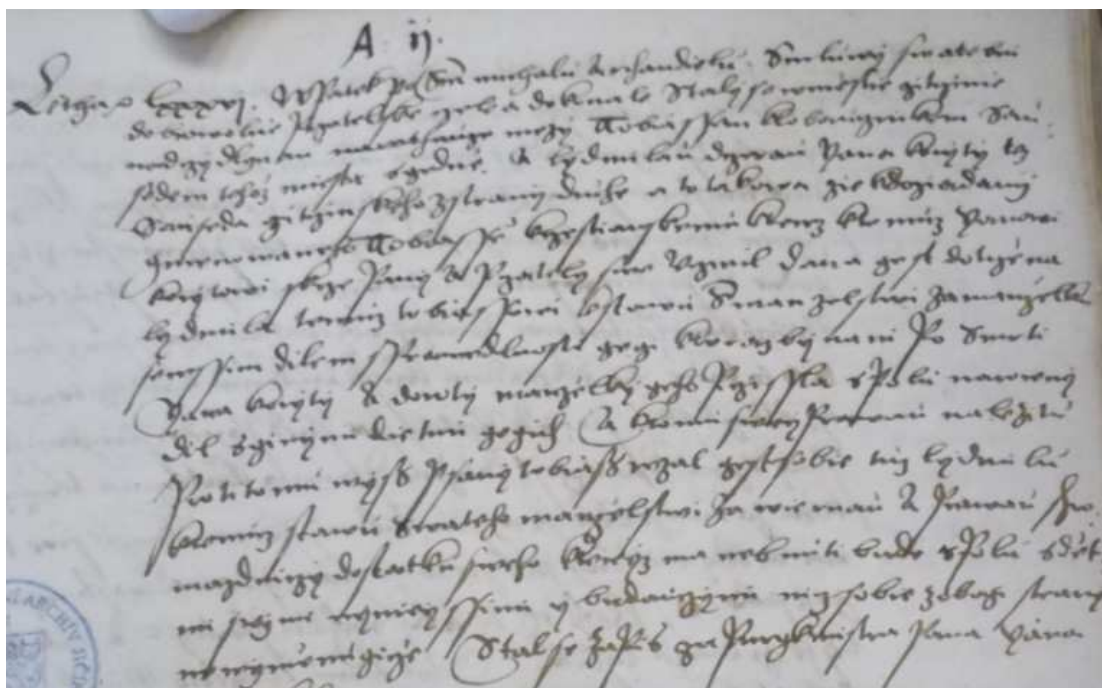
První písař (dále jen P1) zaznamenával zápisy v letech 1586–1589. Jeho písmo je spíše drobnější, často používá prodloužené tahy pod základní linku, které sahají

až do písma o řádek níže, např. . Pro P1 je také typické, že letopočet píše

římskými číslicemi, např. nebo že minuskulní literu „k“ píše s výraznou

vrchní smyčkou, do které je umístěna ještě jedna menší, např. .

Ukázka rukopisu P1:⁸⁵

Druhý písař (dále jen P2) zapisoval zápisy v letech 1589–1593. Jeho písmo se na první pohled zdá roztěkané a neuspořádané. Typickým znakem pro rukopis P2 je psaní majuskulní litery „L“, která je výjimečná ve své horní části. Vrchní tah litery je veden od základní linky nahoru do smyčky a ze smyčky teprve zpět na základní linku,

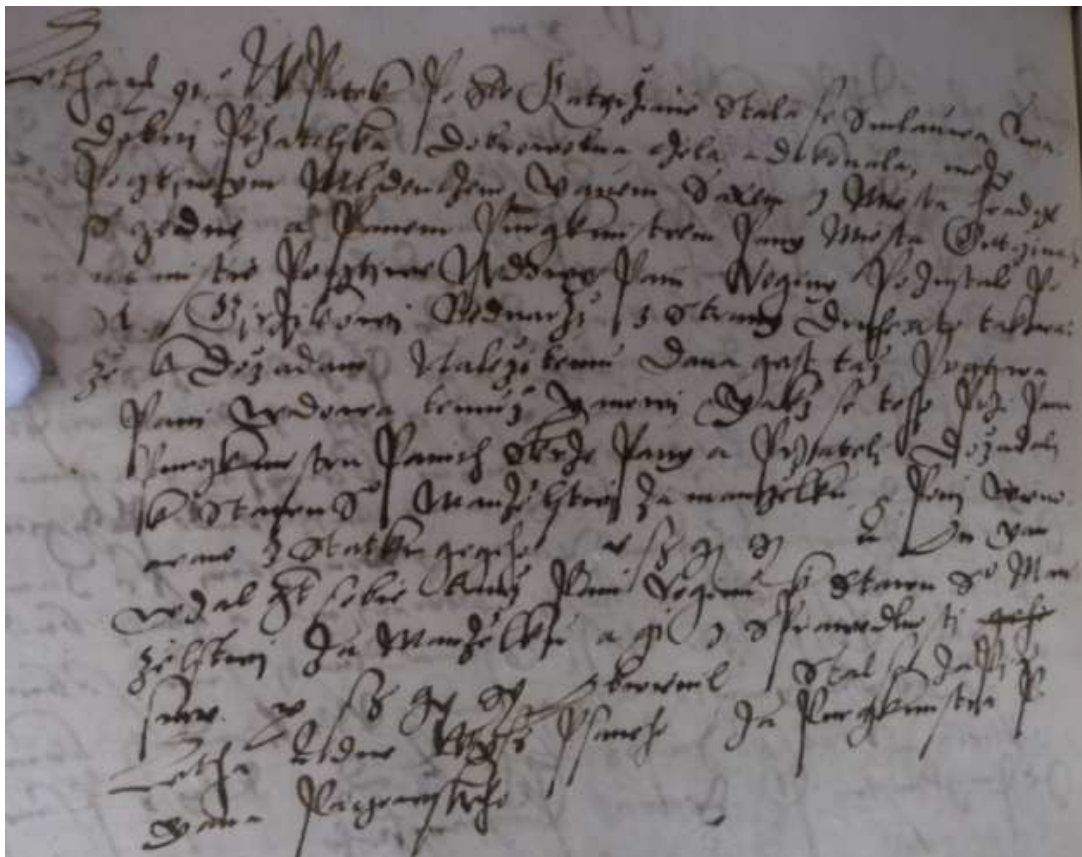
⁸⁵AM Jičín, *Knihy smluv svatebních (1586–1628)*, fol. A2 r.

kde je písmeno ukončeno, např. . Dalším typickým znakem je i psaní majuskulní litery „d“, která je většinou výrazně otevřená, nahoře opatřená smyčkou,

připomínající arabskou číslici 9, např. nebo je tato litera opatřena i smyčkou

ve své spodní části, např. .

Ukázka rukopisu P2:⁸⁶

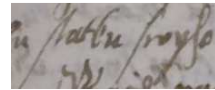

Rukopis třetího písaře (dále jen P3) je rozpoznán u zápisů v letech 1594–1599. I v tomto případě je možné naleznout několik typických znaků, které tohoto písaře charakterizují. Jedním takovým je např. psaní minuskulní litery „z“, která má trojkovitý

tvár často s větší či menší smyčkou ve spodní části, např. . I P3 často používá

⁸⁶AM Jičín, *Knih smluv svatebních (1586–1628)*, fol. D9 v.

dlouhé spodní dřívky, které sahají daleko pod základní linku, např.

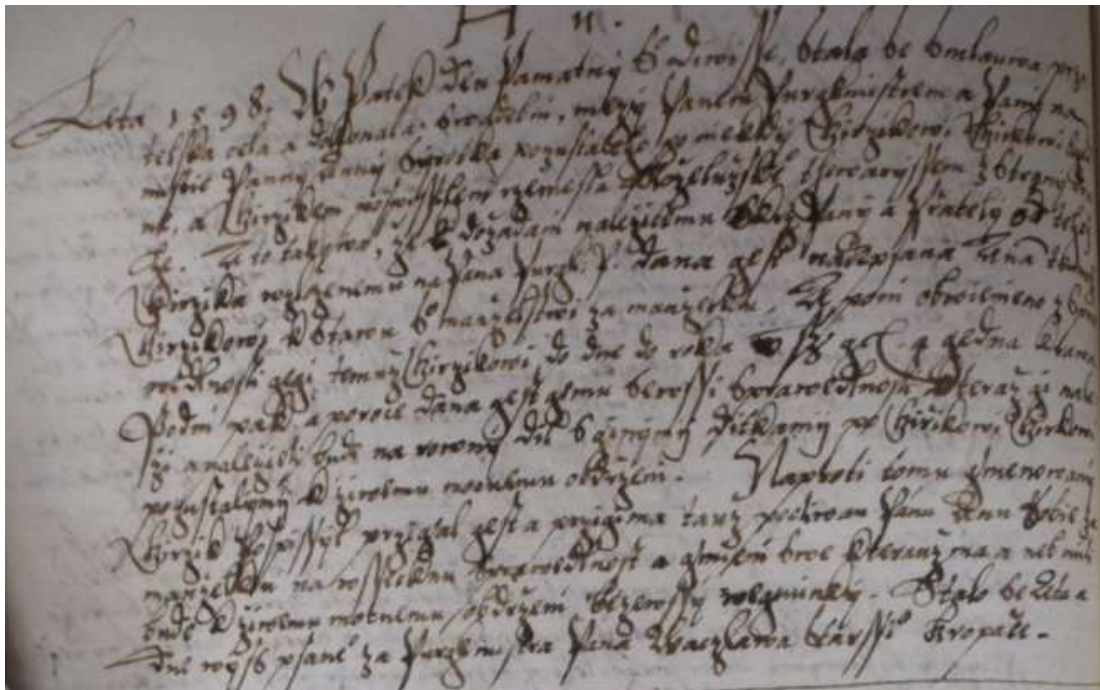

Minuskulní literu „k“ píše P3 většinou s větší smyčkou, která celé písmeno uzavírá,

např.

Ukázka rukopisu P3:⁸⁷

Čtvrtý písař (dále jen P4) zapisoval smlouvy do sledované knihy v letech 1596–1598. Jeho písmo je menší, více roztáhlé se sklonem k pravé straně. Pro P4 je obvyklé psaní dlouhých dřívků, které se pod základní linkou často stáčí opět k pravé

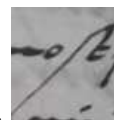
straně, takto píše např. minuskulní literu „w“, např.

Naopak pro minuskulní literu „p“ je u tohoto písaře typické naklonění rovného dřívku vedeného zleva doprava,

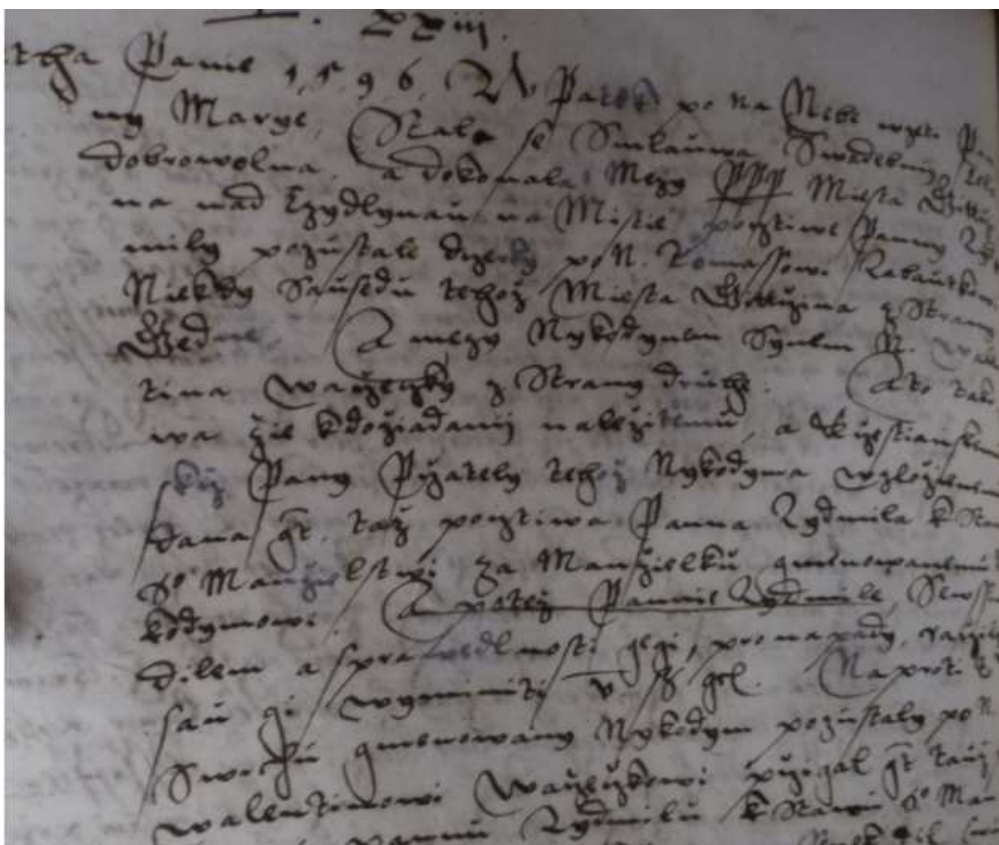

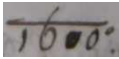

např., stejné platí i pro minuskulní písmeno „s“, např.

⁸⁷AM Jičín, *Knihy smluv svatebních (1586–1628)*, fol. H2 v.

Ukázka rukopisu P4:⁸⁸

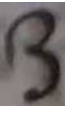
Pátý písař (dále jen P5) zaznamenával zápisy v letech 1600–1601, 1607 a 1609. Jeho písmo je menší a okrouhlé. Písař P5 v dataci používá jak arabské číslice, tak také římské, např. nebo . Typickým znakem v rukopisu P5 je i psaní majuskulní litery „L“ na začátku zápisu, kdy má toto písmeno výraznou horní smyčku,

jejíž tah často začíná už u základní linky, např. nebo v některých případech

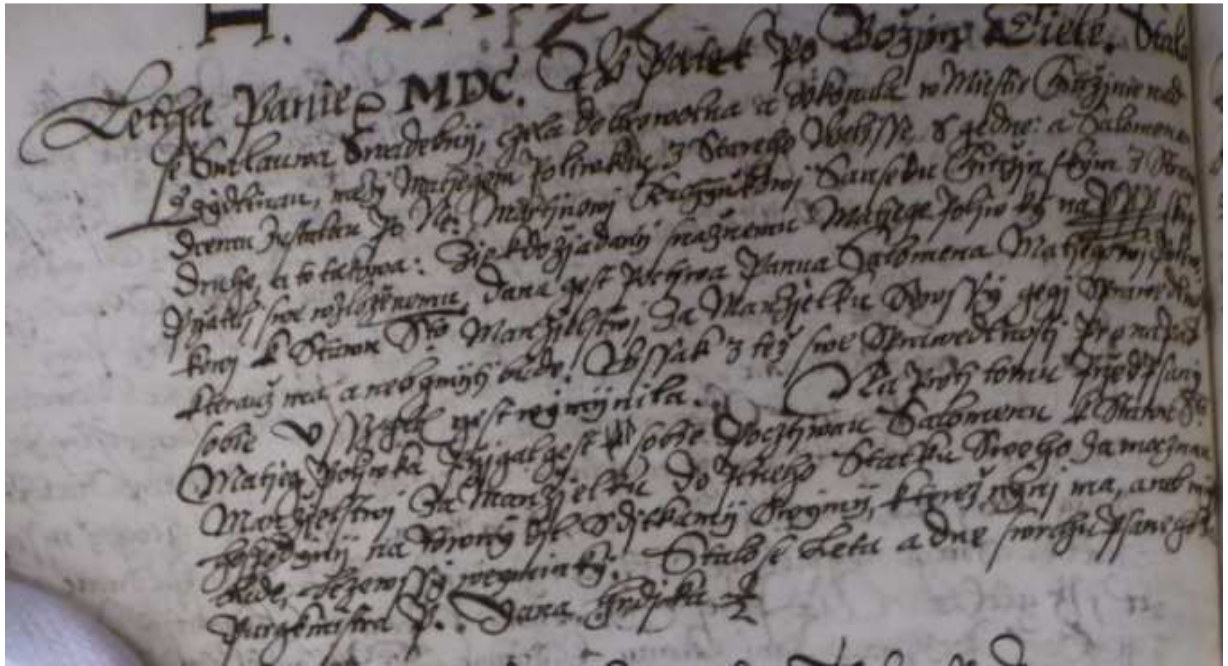
i pod základní linkou, např. . Také majuskulní písmeno „z“ píše písař P5 ve dvou variantách. V obou případech má písmeno trojkovitý tvar, ale v jednom

⁸⁸AM Jičín, *Kniha smluv svatebních (1586–1628)*, fol. E23 v.

je zakončeno smyčkou ve své spodní části, např. a ve druhém je písmeno

jednoduché, bez smyčky, např. .

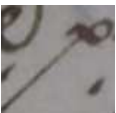
Ukázka rukopisu P5:⁸⁹

Rukopis šestého písaře (dále jen P6) se objevuje v zápisech v roce 1600. Typické pro tohoto písaře je např. psaní větších smyček pod základní linku.

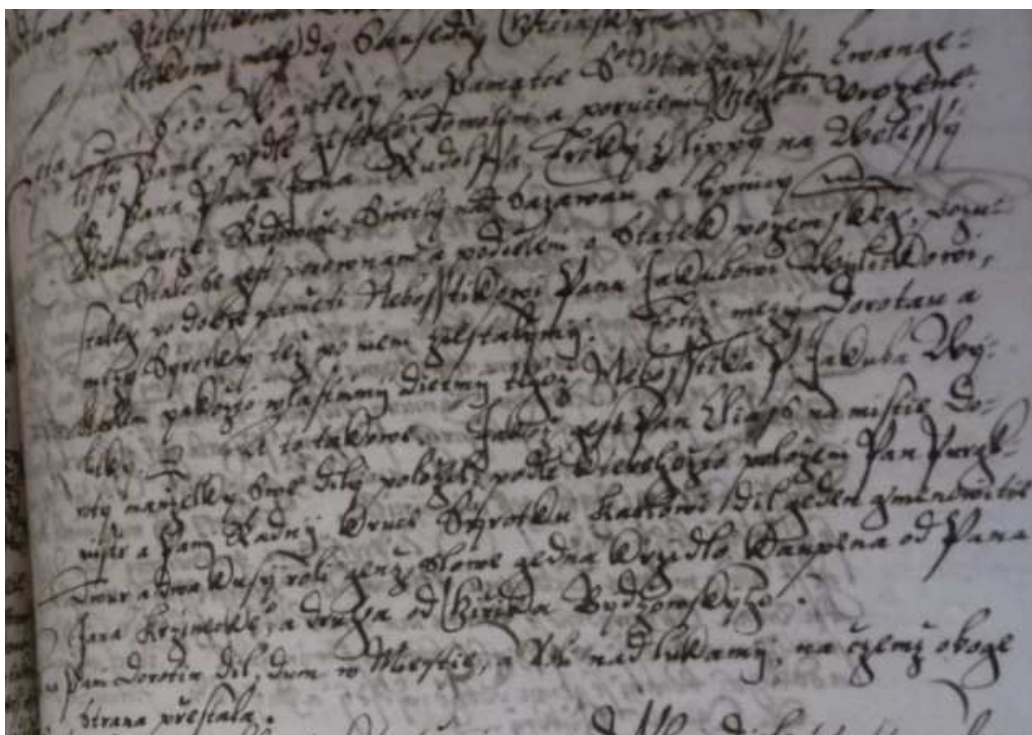
Jedná se hlavně o psaní minuskulních liter „g“ a „h“, např. nebo . Písař P6 často píše minuskulní literu „p“ dvěma způsoby. První varianta je se dvěma smyčkami,

např. , druhým způsobem je jednoduchá litera s jednou smyčkou

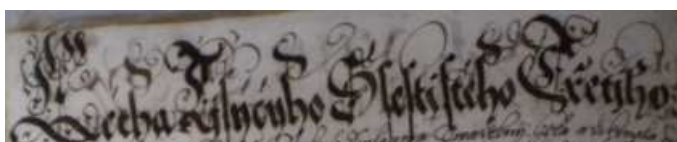
a prodlouženým spodním dřikem, např. .

⁸⁹AM Jičín, *Kniha smluv svatebních (1586–1628)*, fol. H22 v.

Ukázka rukopisu P6:⁹⁰

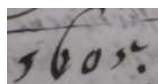
Sedmý písař (dále jen P7) zapisoval do sledované knihy během let 1603–1605. I u tohoto písaře se objevují jisté typické znaky. Písmo písaře P7 je se sklonem k pravé straně. Dalším ze zmiňovaných typických znaků mohou být i nadpisy či první řádky u zápisů, u kterých písař P7 používal pro jejich zvýraznění kreslené písmo. Pro zápis datace používal dva způsoby, prvním je vyjádření číslovek slovy,

např.

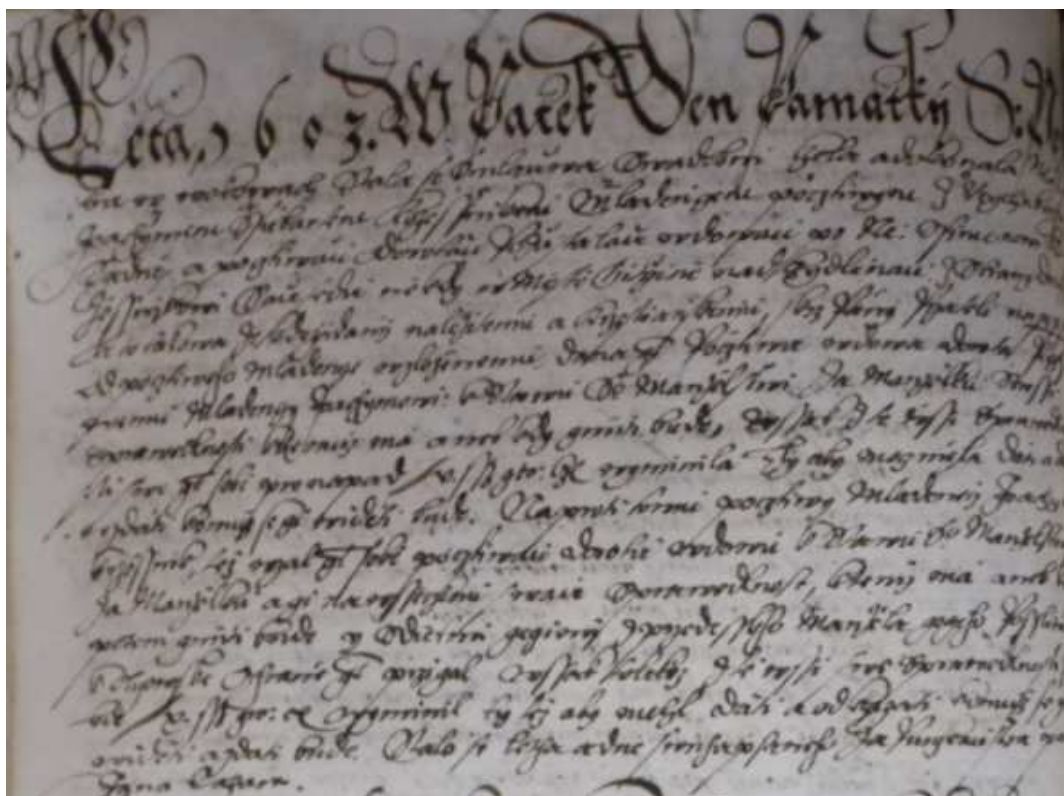
druhým způsobem

je obvyklé vyjádření arabskými číslicemi, např.

⁹⁰AM Jičín, *Knihy smluv svatebních (1586–1628)*, fol. H25 r.

Ukázka rukopisu P7:⁹¹

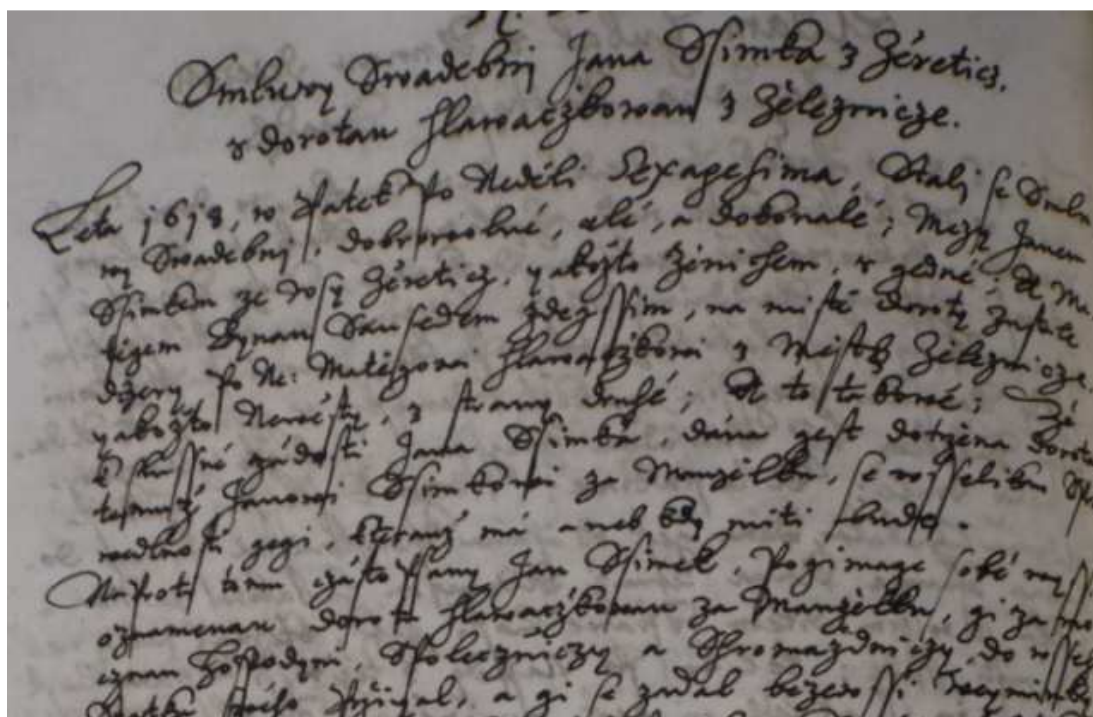
Osmý písař (dále jen P8) zaznamenával zápisy v letech 1606 a 1610–1618. I tento písař píše nad většinu zápisů nadpisy, ve kterých často uvádí, o jaký typ smlouvy se jedná nebo koho se smlouva týká. Ne vždy tyto nadpisy ale zvýrazňuje jiným typem písma. V písmu písaře P8 jsou četné kurzivní prvky, kdy se některá písmena na sebe zcela napojují. Časté je napojování např. na minuskulní literu „d“, která je otevřená a má ve své horní části smyčku, na jejíž dokončující tah se napojuje další písmeno,

např. . Typické je také psaní majuskulní litery „A“, která je jednobříšková, v horní části často otevřená, opatřená smyčkou v levé části, jejíž

dokončovací tah písmeno v horní části přetíná a uzavírá ho tak, např. .

⁹¹AM Jičín, *Knih smluv svatebních (1586–1628)*, fol. I10 v.

Ukázka rukopisu P8:⁹²

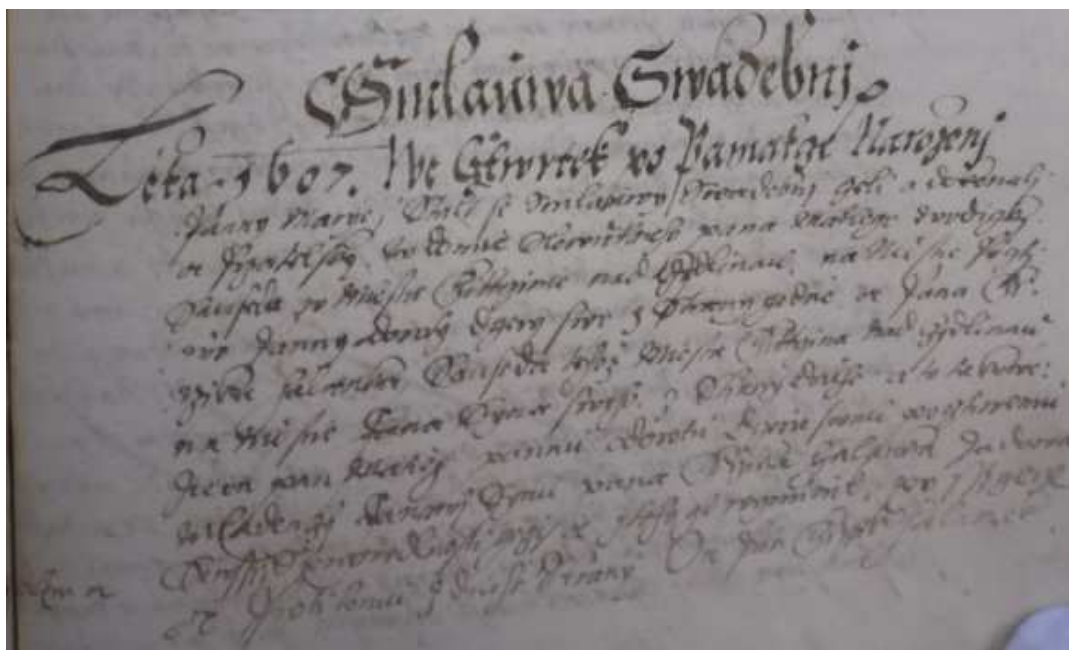
Rukopis devátého písaře (dále jen P9) se objevuje v zápisech z let 1606–1608. Písmo písaře P9 je hodně kurzivní s menším sklonem k pravé straně. I on často používá pro nadpisy nad zápisy kreslené písmo nebo toto písmo použije i pro zvýraznění v prvním řádku záznamu. Typickým prvkem v rukopisu P9 je způsob psaní majuskulní litery „L“ na počátcích zápisů. Tato litera se vyznačuje dvěma často většími smyčkami, jednou v horní a druhou ve spodní části písmene. Počáteční tah litery navíc začíná

již pod základní linkou, např. . Pokud začíná zápis kresleným písmem

v prvním řádku, pak i tady je litera „L“ patřičně vyzdobena, např. .

⁹²AM Jičín, *Kniha smluv svatebních (1586–1628)*, fol. K33 v.

Ukázka rukopisu P9:⁹³

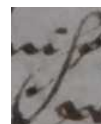
Desátý písař (dále jen P10) zaznamenal několik zápisů v průběhu let 1607 a 1608. Také tento písař zvýrazňoval nadpisy nad zápisy a první řádky zápisů kresleným písmem. V tomto úvodu vyjadřoval P10 většinou letopočty místo číslic slovy. Písař P10 často používá dlouhé dřívky, které sahají až pod základní linku, kde jsou zahnuty

ke straně, např. u minuskulní litery „w“

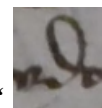
nebo pokračují směrem dolů

a zasahují i do dalšího řádku, např. u minuskulní litery „h“

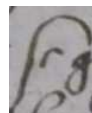

. V rukopisu P10

je mnoho liter opatřeno v horní části větší smyčkou, např. minuskulní litera „d“

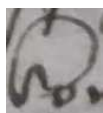

nebo větším obloukem, např. minuskulní litera „s“

nebo minuskulní písmeno

„k“, např.

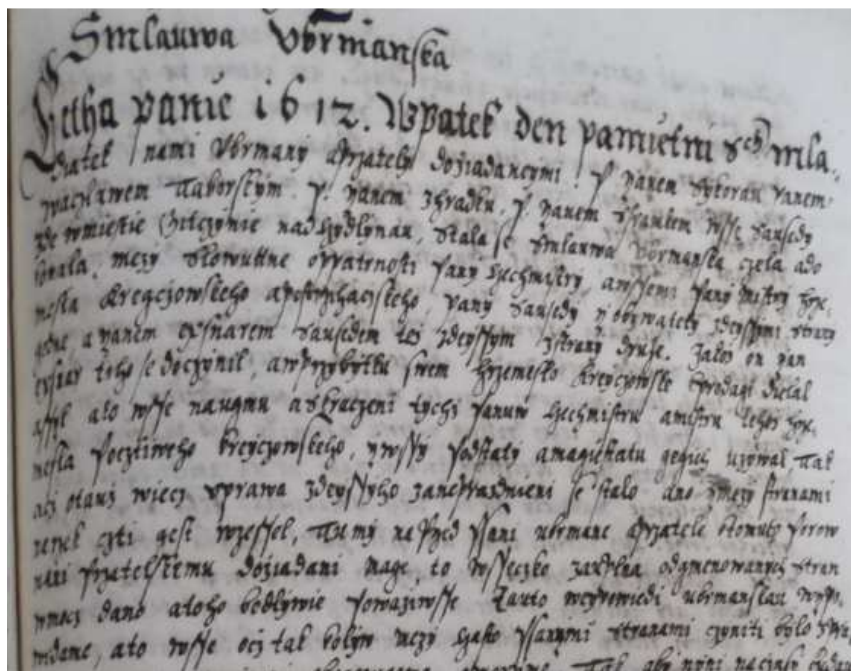
⁹³AM Jičín, *Knihy smluv svatebních (1586–1628)*, fol. J37 r.

Ukázka rukopisu P10:⁹⁴

Písmo jedenáctého písaře (dále jen P11) je velmi dobře čitelné, úhledné bez výraznějšího sklonu. Tento rukopis je patrný v zápisech z let 1612 a 1613. Pro zvýraznění používá P11 rovněž kreslené písmo v nadpisech. Celé písmo je spíše drobnější, menší bez výraznějších smyček či prodloužených točených dříků, které by se do sebe zaplétaly.

Ukázka rukopisu P11:⁹⁵

⁹⁴ AM Jičín, *Knih smluv svatebních (1586–1628)*, fol. J39 r.

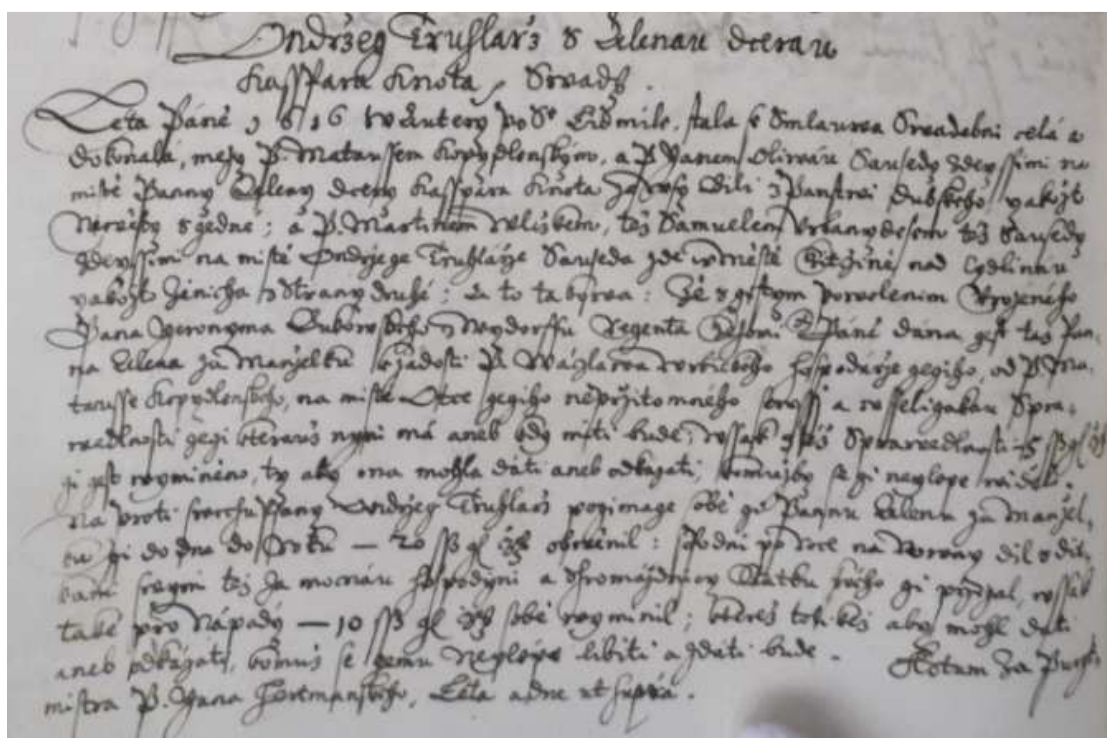
⁹⁵ AM Jičín, *Knih smluv svatebních (1586–1628)*, fol. I32 r.

Poslední, dvanáctý popisovaný písař (dále jen P12) zaznamenával některé zápisy v roce 1617. Písmo písaře P12 je také drobnější a obsahuje mnoho kurzivních prvků. I tento písař píše nad své zápisy nadpisy, ale nezvýrazňuje je jiným typem písma. Typické pro jeho rukopis je např. psaní majuskulní litery „L“, která má výraznější smyčky jak v horní, tak často i spodní části. Horní smyčka se navíc většinou stáčí

do tvaru číslice 8, např. . Dalším typickým znakem rukopisu P12 jsou i prodloužené tahy hlavně u majuskulních písmen v jejich horní části, patrné je to např.

u majuskulní litery „N“ nebo u majuskulního písmene „Z“ .

Ukázka rukopisu P12:⁹⁶

3.1.2 Kniha smluv svatebních 1618–1720⁹⁷

Druhá dochovaná kniha svatebních smluv pochází, jak už bylo řečeno, z let 1618 až 1720. Její rozměry jsou 31 x 21 x 8,5 cm; její formát je tedy velmi podobný jako u předcházející knihy. Desky této knihy jsou hodně poškozené a ani v tomto případě

⁹⁶ AM Jičín, *Kniha smluv svatebních (1586–1628)*, fol. K20 v.

⁹⁷ AM Jičín, *Kniha smluv svatebních (1618–1720)*, kn. č. 67, neuspořádaná část.

na nich nenalezneme označení, o jakou knihu se jedná. Jsou papírové a bohužel značně potřhané a odřené. Nejvíce poškozený je ale hřbet knihy, který se odlepuje. Rohy knižních desek jsou taktéž odřené a mírně se třepí. Desky byly patrně zdobené tlačnými svislými proužky u hřbetu a na rozích, ale dnes již zdobení příliš nevyniká. Kniha je opatřena také čtyřmi bílými koženými šňůrkami na zavázání. I jejich vzhled však poznamenal čas a dnes jsou již značně odřené a zkřehlé.

Kniha je opět foliována dvojitým způsobem. Původní foliace je umístěna do horní části stránky a je od fol. 1 do fol. 338. Na některých listech je číslo folia napsané z obou stran. Některá označení dobových folií ale asi nevznikla přímo při zápisu, nýbrž byla dopsána o něco později. I v této knize došlo patrně k omylu a některá folia byla započítána vícekrát (např. fol. 52 je počítáno dvakrát) nebo označení dokonce uvádí ne folio, ale nový zápis. Novodobé foliování je vyznačeno obyčejnou tužkou uprostřed dolní části listu a mělo by čítat 546 folií, ale cca 71 folií je v pořadí vynecháno, a to když po fol. 229 ihned následuje fol. 300. Některá folia jsou i vložená, konkrétně se jedná o novodobá fol. 218 a 387. V obou případech jde o vložené listy malého formátu. Na prvním z nich je zpráva o šestém dílu rozdělení statku po nebožtíkovi a na druhém zmiňovaném je Memoria nota o rukojemství jistého Jakuba Olivy z roku 1644. Ani v této knize nejsou všechna folia plně popsána.

Psací látkou knihy je opět papír. I v tomto případě je vlivem času již trochu zašedlý a ořízka stran špinavá od prachu. Několik posledních listů má rozřepené hrany a rohy. Na některých listech taktéž prosvítá inkoust z druhé strany. Do celé knihy písaři používali většinou černý inkoust, ale na některých listech opět vlivem času tento inkoust trochu zesvětlal, takže připomíná spíše barvu šedou. V knize nebyl dohledán žádný filigrán, jako tomu bylo ve starší dochované jičínské knize.

I tato kniha má na svém začátku rejstřík, který ale zřejmě není úplný, jelikož obsahuje odkazy jen na některá folia, navíc pouze pod 5 písmeny z abecedy. Rejstřík nejspíš nevznikal postupně, ale najednou, pravděpodobně je totiž napsán jednou písařskou rukou. Hned z prvního zápisu se inkoust obtiskl na protilehlou stranu, na které je tedy celý zápis „zaznamenan“ zrcadlově. Ani v této knize nejsou pouze svatební smlouvy, ale je tu i celá řada jiných smluv (např. kvitance, ubrmanské smlouvy, rozdělení o statku, přátelské smlouvy, ad.). Většina zápisů je napsána českým jazykem,

ale v knize se také vyskytly výjimky, kdy se po jednom zápise objevuje i latina a němčina.

Nejstarším zápisem druhé dochované jičínské knihy není svatební smlouva, ale jde o zápis o rozdělení statku po nebožtíkovi s datem pátek 23. září 1616.⁹⁸ Nejstarší svatební smlouva je až z pátku 13. července 1618.⁹⁹ Nejmladším zápisem je smlouva, která byla zaznamenána v úterý 27. října 1779.¹⁰⁰

Druhá dochovaná kniha se svatebními smlouvami vzniklá z působnosti jičínské kanceláře obsahuje do roku 1620 cca 30 zápisů, z toho cca 21 svatebních smluv. Rozbor písařských rukou se tedy týká zápisů, které byly pořízené ve třech letech – v roce 1618, 1619 a 1620. Mezi zápisy z roku 1619 se ale objevuje i jeden z roku 1616. Nejedná se o svatební smlouvu, ale o dílové rozdělení statku. Všechny tyto zápisy byly ale pořízeny nejspíše jednou písařskou rukou, jedním písařem. Písmem všech těchto zápisů je česká novogotická kurziva s polokurzivními prvky.

V tomto rukopisu se také dají najít určité typické znaky daného písaře. Jedním z nich je např. styl psaní různých liter. Majuskulní litera „L“ je výrazná svou

vrchní smyčkou, která je stočená do tvaru číslice 8, např. . Typickým znakem pro tohoto jičínského písaře je i psaní litery „k“, která má většinou buď větší smyčku,

nebo téměř uzavřený oblouk, např. nebo . Majuskulní písmeno „A“ píše tento písař hned dvěma způsoby. Nejprve je tato litera v horní části v podstatě polootevřená, zdobená uzavřenou větší kličkou, která celé písmeno přetíná a teprve

douzavírá, např. . Ve druhé variantě je litera „A“ psána v horní části pouze s vodorovným tahem směrem doleva, který je zakončen drobnější smyčkou, písmeno

je jinak uzavřené vodorovnou čarou, např. .

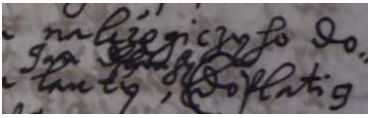
Tento jičínský písař v zápisech psal také často zkrácená slova bez koncovek nebo rovnou zkratky pro celá slova. Často takto zkracoval slovo „nebožtík“,

⁹⁸AM Jičín, *Knihy smluv svatebních (1618–1720)*, fol. 16 r.

⁹⁹AM Jičín, *Knihy smluv svatebních (1618–1720)*, fol. 5 r.

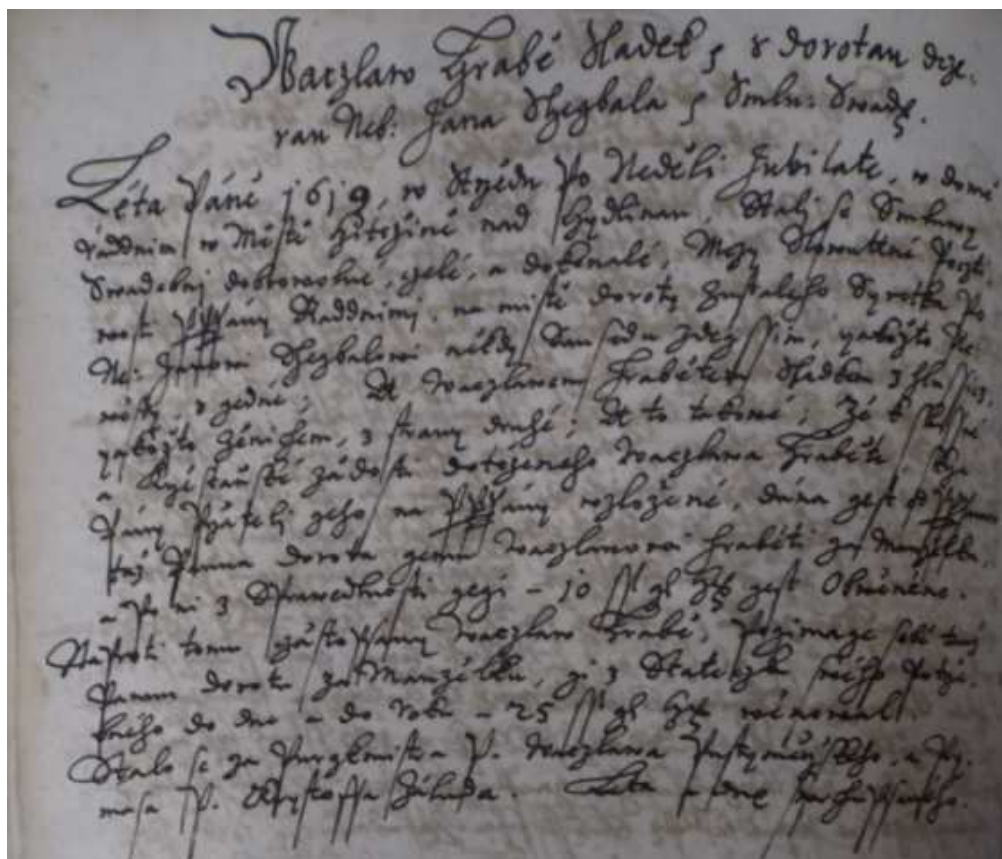
¹⁰⁰AM Jičín, *Knihy smluv svatebních (1618–1720)*, fol. 337 r.

např. nebo spojení slov „pana purkmistra a pány“, např. . Omylem

vynechaná slova pisař dopisoval mezi řádky, např. .

Pisař psal opět nad některé zápisy nadpisy, ve kterých informoval, o jaký druh zápisu se jedná, o jaké jde smlouvy. Písmo takového nadpisu se nijak zvlášť neliší od písma zbytku zápisu, občas jen svou velikostí jednotlivých liter. Jen u zápisu z roku 1616 (fol. 16) je to jinak: v nadpisu a prvním řádku použil pisař kreslené písmo, takže nadpis je již na první pohled zvýrazněn, a to nejen svou velikostí.

Ukázka rukopisu:¹⁰¹

¹⁰¹AM Jičín, *Kniha smluv svatebních (1618–1720)*, fol. 18 v.

3.2 Železnice

Další kniha se svatebními smlouvami z jičínské oblasti je dochována z města Železnice. Tato železnická kniha obsahuje kromě svatebních smluv také kupní smlouvy a byla vedena v letech 1613 až 1807.

Kniha smluv svatebních a kupních je nejstarší dochovanou knihou z fondu AM Železnice. V neuspořádané části fondu AM Jičín se dochovala ještě kniha *Gruntovní kniha městyse Železnice* z let 1562–1628¹⁰².

3.2.1 Kniha smluv svatebních a kupních 1613–1807¹⁰³

Rozměry desek knihy jsou 32,5 x 20,5 x 3,5 cm. Tyto rozměry se týkají pouze jejích desek, jelikož jednotlivé papíry přes ně různě přesahují. Ořízka knihy již není jednotná a listy nedrží zcela u sebe. Čas se na vzhledu celé knihy znatelně podepsal. Desky jsou hodně poškozené, takže kniha je navíc uložena v papírových vázacích deskách, aby nedošlo k ještě většímu poškození. Tmavý, kožený povrch desek je odřený a jsou v něm otvory od různých škůdců. Rohy jsou silně roztřepené a stejně tak i horní část zadní strany desek. Hřbet knihy je přelepen pruhem látky (pytloviny) šedé barvy. I ta se ale bohužel na zadní straně u horního okraje již odlepuje. Celá vazba je rozlepená a silně poškozená. Na stranách desek byly ještě kdysi čtyři kožené provázky na zavázání. Dnes jsou již pouze tři a z toho jeden je ještě velmi krátký, takže provázky již nemohou plnit svou funkci. Desky tak nejsou nijak zdobené a pravděpodobně ani nikdy zdobené nebyly. Nenachází se na nich ani označení o jakou knihu se jedná.

Kniha je foliována pouze z části, a to starým způsobem, fol.14v–30. Některé stránky mají v dolní nebo horní části novodobé označení arabskými číslicemi zaznamenané obyčejnou tužkou. První folia v knize mají inkoustem vyznačená textová pole na všech čtyřech stranách linkou nebo dvoulinkou. Toto vymezení se potom ale vytratilo a písaři využívali volného místa až úplně k pravému okraji stránky. Listy knihy mají značně roztřepené okraje a u některých roztřepení zasahuje právě i do textu, takže čitelnost takových zápisů je snížena. Některá folia zůstala nepopsaná, i když jsou třeba v polovině knihy a za nimi jsou další zápisy, poslední cca tři zápisy jsou oddělené úplně.

¹⁰²SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond AM Jičín, *Liber contactuum Železnicensis 1556 (Gruntovní kniha městyse Železnice) 1562–1628*, kn. č. 2977, neuspořádaná část.

¹⁰³AM Železnice, *Kniha smluv svatebních a kupních (1613–1807)*, kn.č. 1, inv. č. 1.

Psací látkou je papír, který vlivem času opět změnil barvu. Je zašedlý, špinavý od prachu a jak je již uvedeno, také roztržený a poškozený na svých okrajích. Při zapisování smluv do této knihy používali písaři černý inkoust. Černá barva ale není patrná u všech záznamů, jelikož některé jsou vlivem času již velmi vybledlé, šedivé, až se některé zcela ztrácí. Ani v této knize nebyl dohledán na žádném listu filigrán.

Knihy nemá žádný rejstřík a začíná hned prvním zápisem. Některé zápisy mají zvýrazněný první řádek, na kterém je možné zjistit, o jaký typ smlouvy se jedná nebo dataci. V knize se objevují, jak je již podle názvu patrné, jak svatební, tak i kupní smlouvy, ale najít můžeme např. i porovnání o statku apod. Zápisy v knize jsou napsány českým jazykem.

Svatební smlouva s nejstarším datem v knize je z roku 1596, přesnější datum ale není v zápise uvedeno. Tato smlouva byla ale nejspíše napsána ve stejné době jako zápis následující, který byl zaznamenán v neděli 29. června 1608.¹⁰⁴ I tento zápis zaznamenává svatební smlouvy. Nejmladší zápis, který byl do železnické Knihy smluv svatebních a kupních vložen, pochází z neděle 14. června 1789.¹⁰⁵ Tento zápis je kupní smlouvou. Dále se v knize vyskytují z pozdější doby jen přípisy k řádným zápisům. Nejmladší zápis, který se týká svatebních smluv, je nejspíš svatební smlouva ze soboty 20. března roku 1660.¹⁰⁶

Železnická kniha, do které se zaznamenávaly svatební a kupní smlouvy, obsahuje do roku 1620 cca 24 zápisů. Do časového mezníku, kterým je rok 1620 se v knize dají rozlišit min. 2 písařské ruce. První písař (dále jen P1) zaznamenával zápisy do knihy v období let 1613 až 1620. Druhý písař (dále jen P2) zaznamenal v daném období pouze 3 zápisy, a to s léty 1596, 1608 a nejspíš i jeden zápis z roku 1619. Písmem obou písařů byla česká novogotická polokurziva s kurzivními prvky.

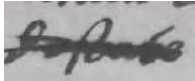
Písař P1 často zvýrazňoval nadpis nad zápisem, ve kterém uváděl typ smlouvy. Někdy tento nadpis napsal tučněji, jindy ho trochu od zbytku textu odsadil a zviditelnil tak hned na první pohled. Písmo nadpisu se jinak nijak zvlášť od písma celého zápisu neodlišovalo. Písař P1 psal drobným, spíše menším písmem, které je dobře čitelné. Na první pohled jsou občas zvýrazněny nějaké litery, to je ale způsobeno rozpitím

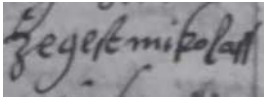
¹⁰⁴AM Železnice, *Knihy smluv svatebních a kupních (1613–1807)*, fol. 23 v.

¹⁰⁵AM Železnice, *Knihy smluv svatebních a kupních (1613–1807)*, neoznačené folio.

¹⁰⁶AM Železnice, *Knihy smluv svatebních a kupních (1613–1807)*, fol. 39 r.

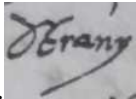
inkoustu nebo přepisováním jednotlivých liter, např. . Pokud písař udělal chybu, snažil se ji napravit právě buď přepisováním jednotlivých liter, nebo

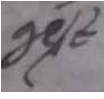
škrtnutím celého slova a napsáním ho znovu, např. . Jednou škrtnl dokonce celý řádek, např. fol. 16. Mezi některými slovy občas zapomněl udělat mezeru,

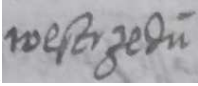
ale tuto chybu nijak neopravoval, např. . Některé výrazy tento písař nahrazoval zkratkami, jedná se např. o zkratku „*pana purkmistra a pány*“, kterou

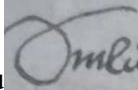
zaznamenal v této podobě .

Mezi hlavní znaky, které jsou pro písaře P1 přímo typické, musíme zařadit psaní liter „y“ a „g“. Písař vede pod základní linku dlouhé dřívky, které sahají přes dolní

dotaznici a směřují výrazně doleva, např. . Litera „y“ bývá většinou v dolní části otevřená, bez smyčky. U litery „g“ tomu tak není ve všech případech, jelikož se toto písmeno vyskytuje v zápisech občas právě i se smyčkou ve své spodní části,

např. . Dalším typickým znakem pro tohoto písaře bývá i zvláštní označování

liter „u“, nad kterou zpravidla vede vodorovnou čárku, např. . Písař P1

také často na počátku slov používá literu „s“ ve tvaru , kdy vytvoří větší smyčku na základní lince a v horní části je písmeno více otevřené a tahy vedou ještě nad několika vedlejšími literami. Tento tvar písmena však není na počátku všech slov,

ale někdy je vystřídán i typickým dlouhým úzkým „s“, např. .

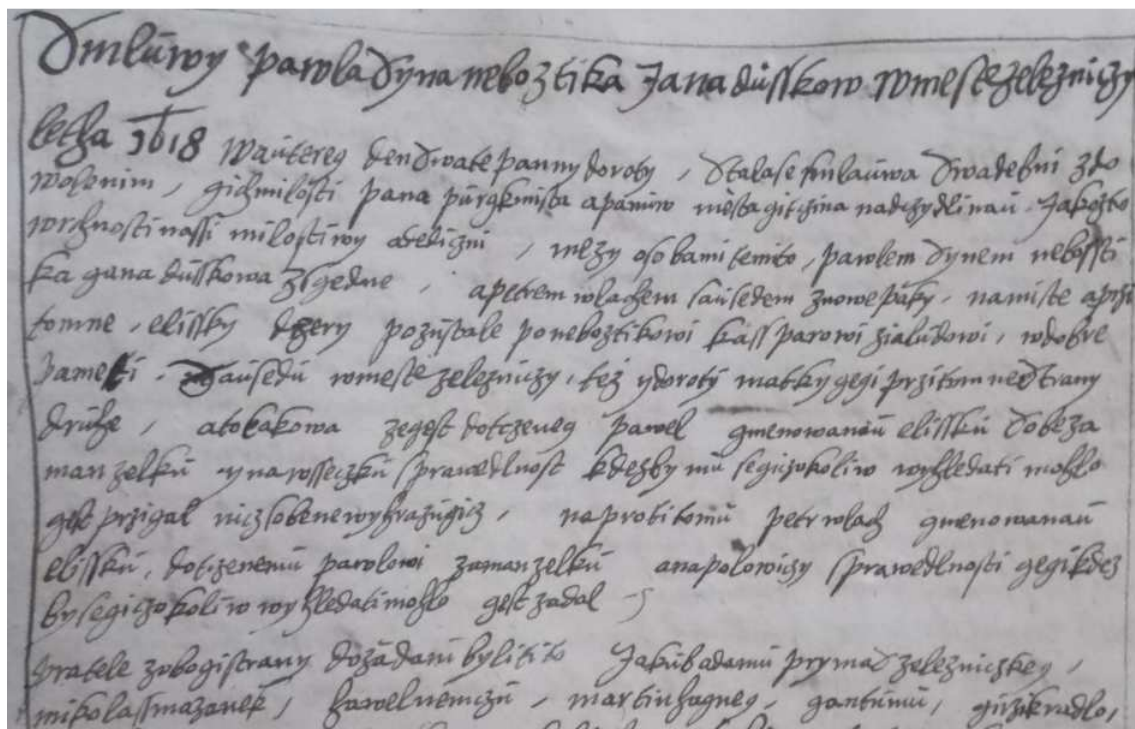
I v psaní číslic písaře P1 můžeme najít jeden z typických znaků pro jeho rukopis. Zpravidla totiž nad číslicemi označujícími letopočet vede vodorovnou čáru, kterou

překřizuje horní počáteční tah číslice 6, např. .

Konec zápisu pisař P1 označoval zkratkou pro „etc.“, a to ve tvaru .

Tuto značku nepoužil akorát u některých zápisů z roku 1616.

Ukázka rukopisu P1:¹⁰⁷

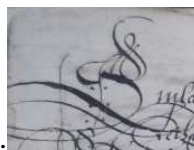

Rukopis pisaře P2 se objevuje, jak už bylo jednou řečeno, pouze ve 3 zápisech, a to z let 1596, 1608 a 1619. Jeho písmo je již na první pohled zcela jiné než písmo pisaře P1. Písmo je zdobenější, jednotlivé litery mají často dlouhé dřívky, které se mezi sebou různě prolétají nebo zasahují i do několika řádků pod sebou, což může občas

zhoršovat i kvalitu čitelnosti, např. .

Pisař velmi zdobí hned první literu, kterou je ve všech třech případech písmeno „s“, které je složitě kroucené se střídavými silnými a tenkými tahy. Svou spodní částí daleko přesahuje dolní dotaznici a zasahuje i do liter ve druhém řádku. Středem písmena vede svislá čára, vedle

kteřé jsou tečky ve třech řadách po dvou, např. .

Střídání silných

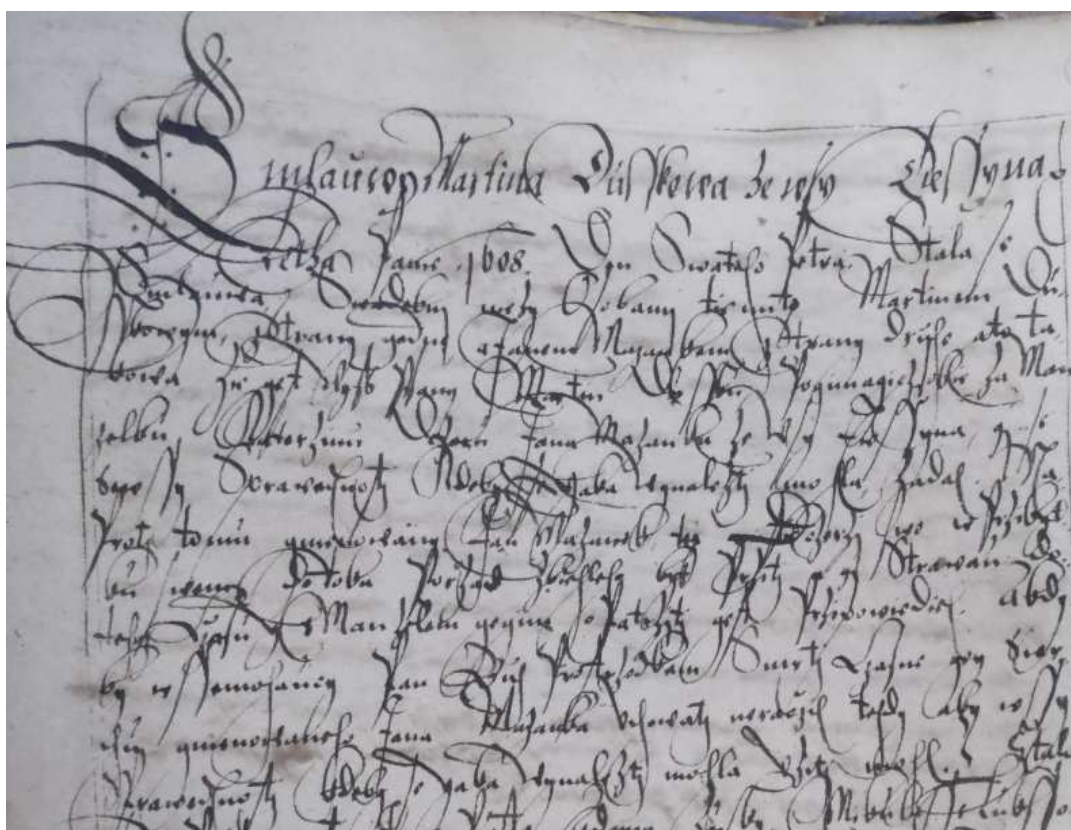
¹⁰⁷ AM Železnice, *Knihy smluv svatebních a kupních (1613–1807)*, fol. 22 v.

a tenkých tahů je ale pro písáře P2 velmi typické, jelikož to uplatňuje v psaní všech liter.

I písář P2 dělá speciální značku nad literou „u“, kterou je v jeho případě svislá

čárka nebo malý půlkroužek, např. nebo .

Ukázka rukopisu P2:¹⁰⁸

3.3 Sobotka

Poslední zkoumaná kniha svatebních smluv se dochovala z prostředí města Sobotky. Tato sobotecká kniha byla vedena v letech 1561 až 1659.

V roce 1596 byl v Sobotce dostavěn nový chrám, v jehož kostelní věži byly uchovávány nejdůležitější písemnosti. Odtud ale byly tyto materiály v roce 1639 ukradeny švédskými vojáky, takže ze staršího materiálu se nám dochovala kromě

¹⁰⁸ AM Železnice, *Knihy smluv svatebních a kupních (1613–1807)*, fol. 23 v.

několika privilegií a dalších jednotlivin jen *Kniha trhová*¹⁰⁹ a právě zkoumaná *Kniha smluv svatebních*.

3.3.1 Kniha smluv svatebních 1561–1659¹¹⁰

Ani rozměry desek této knihy, 32 x 20,5 x 2,5 cm, se nijak zvlášť neliší od těch ostatních. Desky byly navíc v roce 1947 konzervovány, celá kniha byla převázána a dnes je uložena ještě do papírového pouzdra. Celé desky jsou tak dodnes ve velmi dobrém stavu a nejsou nijak poničené. Rukopis byl převázán dle původní vazby do anglické pálené vepřovice bílé barvy na deskách a hnědé barvy na hřbetu knihy. Bílá barva je dnes pouze trochu zašedlá. Desky jsou ještě opatřeny čtyřmi koženými provázky na zavázání. Na přední straně desek je nalepen štítek s názvem knihy, který byl sňat z desek původních. Hřbet knihy je jinak zdoben vytlačenými listy.

Kniha je foliována pouze novodobým způsobem. Číslo folia je uvedeno obyčejnou tužkou arabskými číslicemi vždy v pravém horním rohu listu a čítá tak 56 folií. Na každé straně knihy je psací pole odděleno od krajů dvěma svislými linkami. Na některých místech je ale toto ohraničení porušováno přesažením tahu nějakého písmena, ale ve většině případů se písaři snažili, aby se do vymezeného pole se svým textem vešli.

Psací látkou je papír, který vlivem času a také zaprášením již změnil barvu na světle šedou. Okraje papíru jsou zašedlé o trochu více, což je způsobeno jak prachem, tak i ručním otáčením listů. Na okrajích některých stran jsou novodobé přípisky obyčejnou tužkou, např. převod datační formule u daného zápisu. Zápisy jsou napsány černým inkoustem, který u některých z nich již vlivem času trochu vybledl. Pouze označení pořadového čísla zápisu jsou napsána červeným inkoustem. Toto označení zápisů bylo zřejmě doplněno až po napsání knihy a jelikož kniha není opatřena rejstříkem, označení plní jistý třídící aspekt. V některých zápisech se ale bohužel již objevuje také novodobé podtrhávání a značení obyčejnou tužkou. Na žádném listu není dohledán ani jeden filigrán.

¹⁰⁹SOA Zámorsk, SOKA Jičín, fond AM Sobotka, *Kniha trhová (Altes Grundbuch) 1580–1636*, kn. č. 3, inv. č. 14.

¹¹⁰AM Sobotka, *Kniha smluv svatebních (1561–1659)*, kn. č. 2, inv. č. 13.

Počátek každého zápisu je zvýrazněn od zbytku tučným a větším písmem, takže je hned na první pohled jasné, kde nové zápisy začínají. Zápisy v této knize jsou napsány pouze českým jazykem.

Hned na prvním popsaném foliu knihy nalezneme i nejstarší zápis, kterým je svatební smlouva z roku 1561. Z toho roku jsou svatební smlouvy uvedeny hned dvě, první z úterý 18. listopadu 1561 a druhá z neděle 13. července 1561.¹¹¹ Starší je tedy druhá svatební smlouva, ale obě byly zaznamenány nejspíš ve stejný den. V dataci této druhé svatební smlouvy je navíc chyba. Písař v ní uvádí, že dnem, kdy smlouva měla být uzavřena, bylo úterý, ale nebylo tomu tak. Smlouva byla uzavřena v neděli. Jelikož zápisy v této knize jsou, až na pár výjimek, zapisovány chronologicky a jedná se pouze o svatební smlouvy, nejmladší zápis tak najdeme na konci knihy. Jedná se o svatební smlouvu uzavřenou ve čtvrtek 16. ledna 1659.¹¹²

Dochovaná kniha svatebních smluv ze Sobotky obsahuje pouze svatební smlouvy a do roku 1620 jich do této knihy bylo zaznamenáno 53. Ve stejné době se v zápisech vystřídalo pět písařských rukou. Písmem těchto písařů byla česká novogotická polokurziva, u některých s četnými kurzivními prvky.

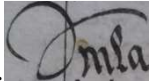
Rukopis prvního písaře (dále jen P1) můžeme pozorovat v zápisech z let 1561 až 1604. V průběhu těchto let se v několika smlouvách sice objevují různá jména osob, skrz které byly svatby zaznamenány, ale písařská ruka všech těchto zápisů je patrně pouze jedna. Je tedy možné, že samotné smlouvy byly zaznamenávané více lidmi, ale do knihy je poté zapsal pouze jeden písař. Jeho písmo je polokurzivní, spíše menší a drobnější s několika, pro něho typickými, rysy. Mezi tyto znaky můžeme zařadit styl psaní majuskulního písmene „L“, jež je výrazné svou horní smyčkou, která se často

stáčí do tvaru číslice 8, např. . Majuskulní kreslená litera „L“ se také vyznačuje

větším obloukem, který je stáčen na levou stranu, např. . Další typický znak, kterým se rukopis P1 projevoval, je styl psaní kresleného majuskulního „S“. Tato litera se v zápisech často objevuje s větší smyčkou na základní lince a ve své horní části je hodně otevřená. Dříčky této litery jsou prodloužené, levý směřuje do oblouku a pravý

¹¹¹AM Sobotka, *Knihy smluv svatebních (1561–1659)*, fol. 2 r.

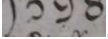
¹¹²AM Sobotka, *Knihy smluv svatebních (1561–1659)*, fol. 55 r.

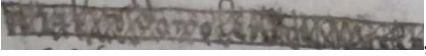
přesahuje i nad několika vedlejšími literami, např. . Majuskulní písmeno „A“ tvarově vychází z kurzivního „A“, v horní části je ale zdobeno často otevřeným,

ale i uzavřeným obloukem stočeným na levou stranu, např. nebo .

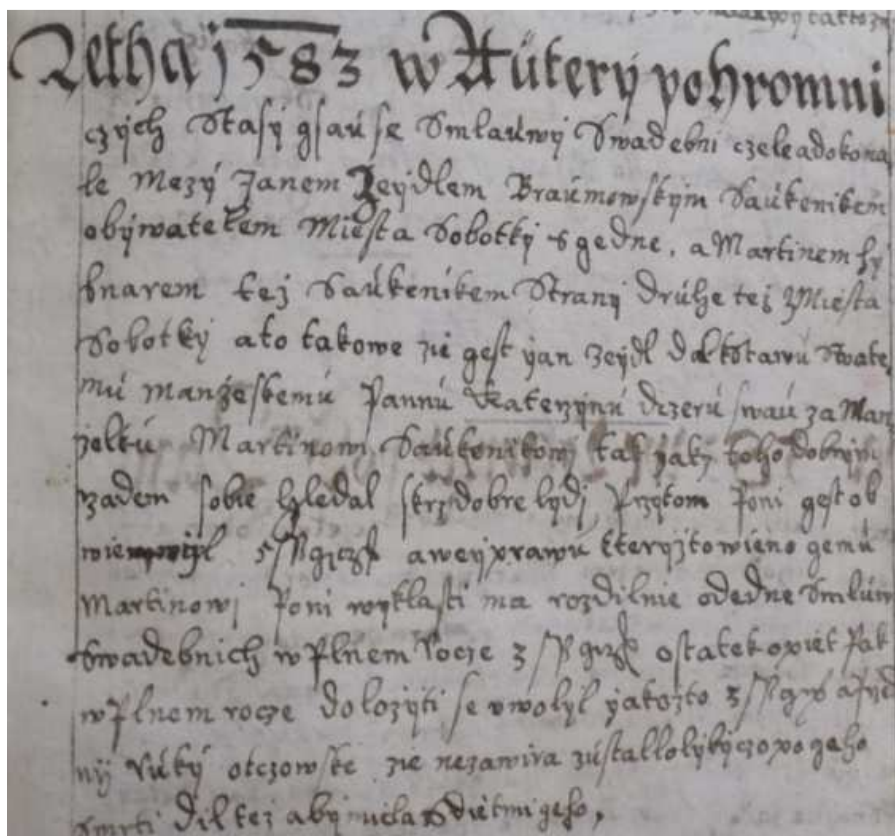
V některých případech tato litera není uzavřena ani ve své horní části, např. .

Minuskulní literu „u“ značil P1 svislou čárkou umístěnou nad písmeno, např. .

Nad označením letopočtu psal tento písař zpravidla vodorovnou čáru, např. .

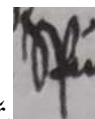
Pokud udělal P1 chybu, slovo nebo slova přeškrtnal různými tahy inkoustem, např. , tyto chyby však nejsou nijak časté.

Ukázka rukopisu P1:¹¹³

¹¹³ AM Sobotka, *Knihy smluv svatebních (1561–1659)*, fol. 15 r.

Rukopis druhého písaře (dále jen P2) se objevuje v jediných zápisech z let 1611, 1614 a 1617, ve dvou zápisech z roku 1619 a v jednom z roku 1620. Tento písař používal také českou novogotickou polokurzivu, ale oproti písaři P1 má ve svém písmu více kurzivních prvků, více napojuje písmena přímo na sebe. Typické je tak např. napojování liter „S“ a „p“, kdy minuskulní litera „p“ má ve své levé části ozdobný tah,

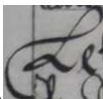
tzv. sloní chobot, který právě často slouží k napojení z předchozí litery, např.

nebo napojování liter „S“ a „l“, kdy minuskulní „l“ je napojeno přímo na pravém dřívku

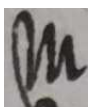
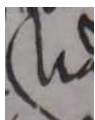
majuskulního „S“, např.

vodorovné čáry nad označením letopočtů , ale jinak moc shodných či podobných rysů u těchto dvou písařů nenajdeme. Dalším typickým znakem pro P2 je psaní majuskulní litery „L“, kterou píše s výraznou horní smyčkou, jejíž tah je ale

dokončen až pod základní linkou, např. . Obvyklé pro P2 je také psaní minuskulní litery „k“, která je opatřena větší smyčkou, do níž je umístěna ještě menší

klička, např. . Počáteční tah majuskulní litery „M“ sahá v mnoha případech až pod

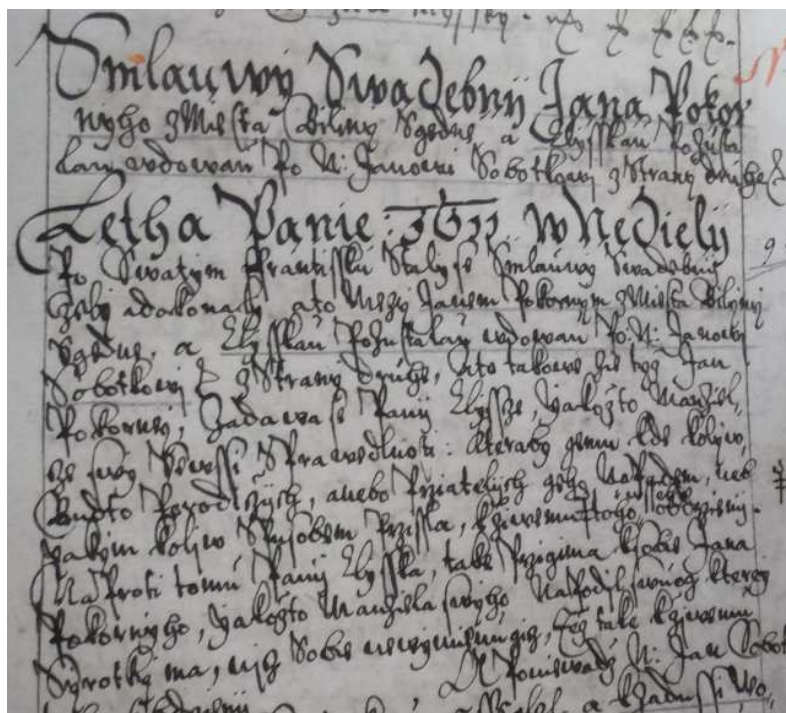
základní linku, např. , to samé se týká také majuskulního „N“, např. .

Minuskulní literu „u“ značí P2 hned dvěma způsoby, buď svislou zvlněnou čárkou

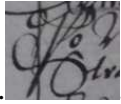
nebo svislou rovnou čárkou, např. nebo . Není ale výjimkou, že místo nad

touto literou zůstane prázdné, např. . Všechny tyto tři způsoby kombinuje i v průběhu jednoho zápisu.

Ukázka rukopisu P2:¹¹⁴

Písmo třetího písáře (dále jen P3) můžeme poznat pouze u jediného zápisu z roku 1613. I tady se jedná o českou novogotickou polokurzivu. P3 používal u mnoha liter dlouhé zakroucené dříky, které dané písmeno zdobí. Tyto dříky často sahají až pod

základní linku a navzájem se proplétají s tahy dalšího písmene, např. .

Majuskulní litera „M“ je zdobena obloukem ve své levé části, kdy dokončující tah

tohoto oblouku celé písmeno přetíná, např. . Majuskulní litery „S“ a „P“ jsou

zdobeny zvláštní smyčkou v levé části, např. nebo .

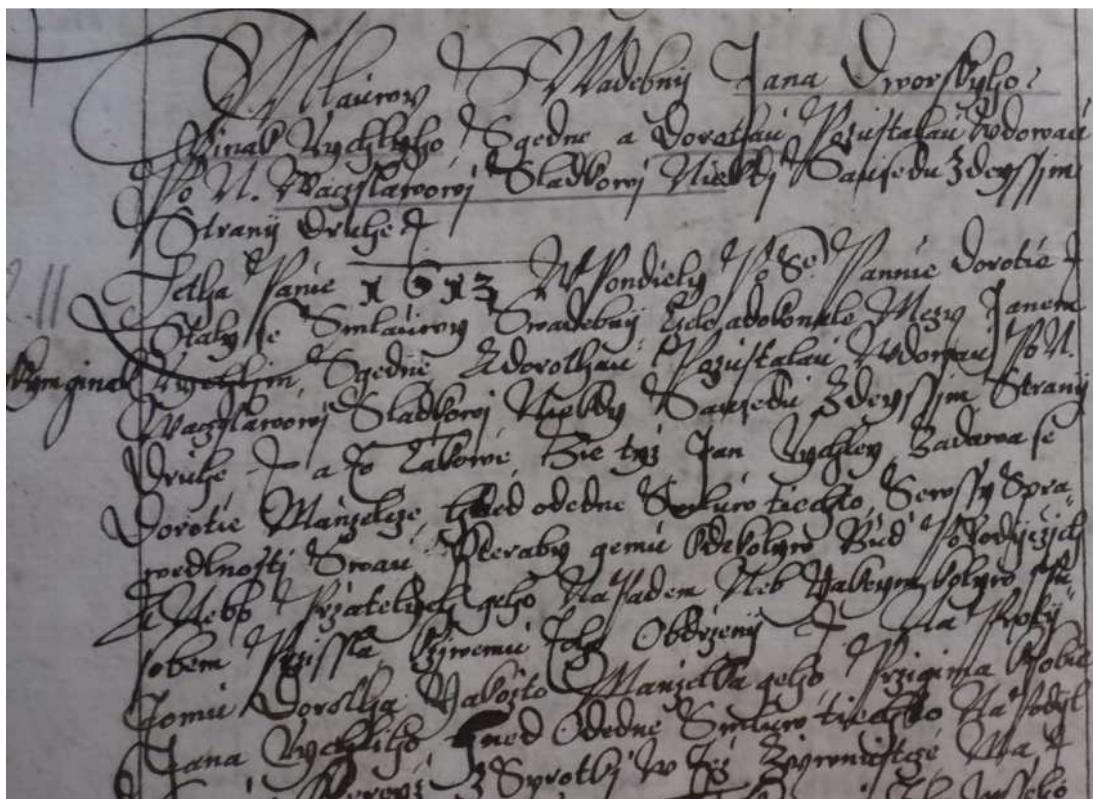
Nad minuskulní literu „u“ P3 píše svislou čárku, např. .

Ve dvou případech se písáři rozpil na papíře inkoust, takže smyčka např. u minuskulní litery „h“ je celá vyplněna černou barvou,

¹¹⁴AM Sobotka, *Knihy smluv svatebních (1561–1659)*, fol. 36 r.

Ukázka rukopisu P3:¹¹⁵

Čtvrtý písař (dále jen P4) zapsal do knihy do roku 1620 pouze jeden zápis, a to právě v roce 1620. Literu „p“ píše P4 hned dvěma způsoby. V prvním případě je litera napsána s jednoduchým spodním dříkem, ale ve druhém písař spodní dřík

zdvojit tak, že vznikl útvar připomínající úzkou smyčku, např.

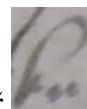

nebo

Majuskulní „A“ je většinou zdobeno uzavřenou smyčkou v horní části, např.

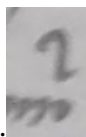

Literu „k“ píše P4 často pouze s obloukem v horní části, např.

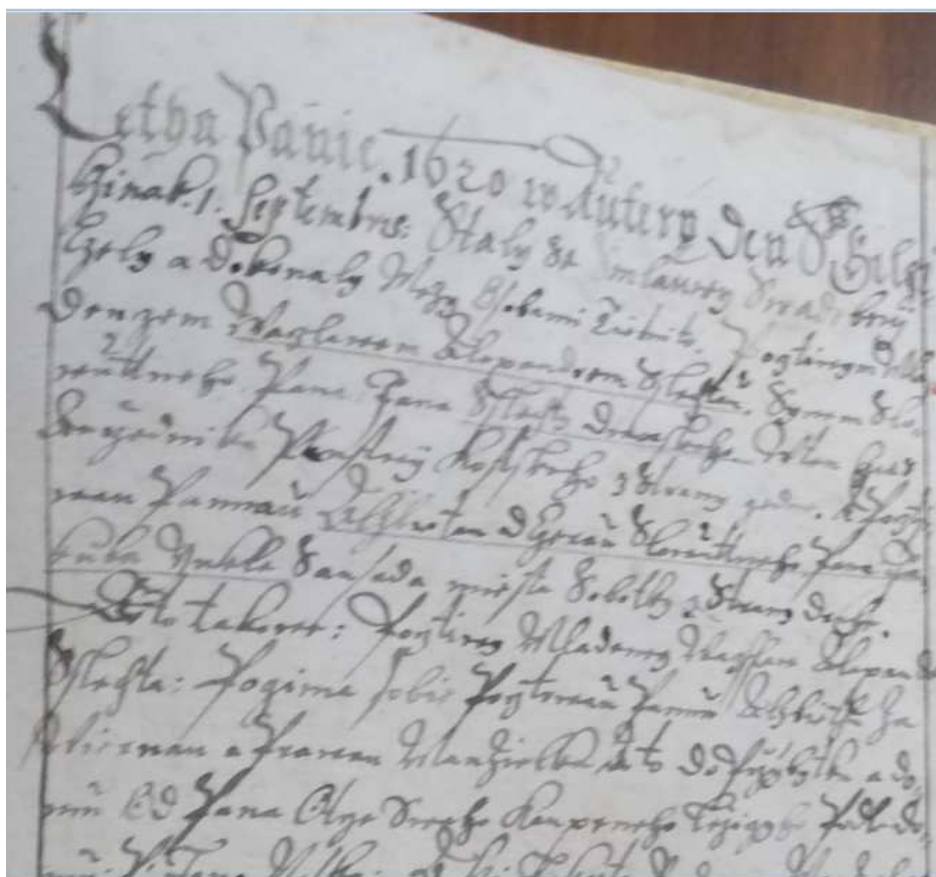
Nad literou „u“

dělá písař vlnitou svislou čárku, např.

¹¹⁵ AM Sobotka, *Knihy smluv svatebních (1561–1659)*, fol. 36 v.

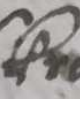
Ukázka rukopisu P4:¹¹⁶

Rukopis pátého písaře (dále jen P5) se objevuje v daném období také pouze v jednom zápisu, a to z roku 1619, který je ale v knize zapsán až po zápisu z roku 1620. Užitým písmem je stále česká novogotická polokurziva. Nad literu „u“ tento písař píše

v mnoha případech dvě svislé čárky, např. , ale často také použil pouze jednu,

např. . Minuskulní litera „k“ je opatřena většinou větší smyčkou, do které

je umístěna ještě jedna malá klička, např. . Majuskulní litera „S“ se vyznačuje prodlouženým levým dříkem, který celé písmeno přetíná a poté slouží také jako

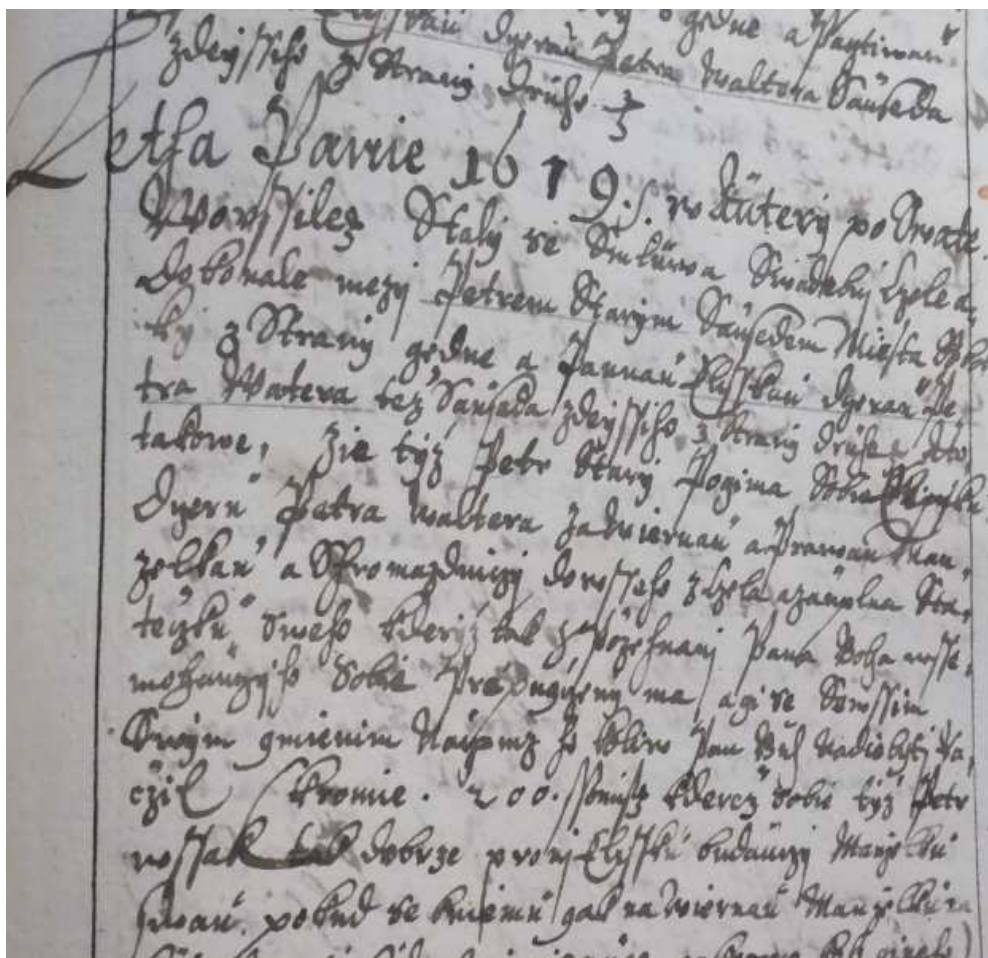
¹¹⁶AM Sobotka, *Knihy smluv svatebních (1561–1659)*, fol. 43 r.

nápojovací tah (prodloužený dřík vytvoří smyčku a pokračuje směrem doprava),

např. . Prodloužený levý dřík přetíná také často majuskulní literu „N“,

např. .

Ukázka rukopisu P5:¹¹⁷

3.4 Rozbor struktury zápisů svatebních smluv v sledovaných knihách

Struktura zápisů ve všech zkoumaných knihách svatebních smluv je v podstatě velmi podobná. Všechny zápisy obsahují datační formulí, představení účastníků, mezi kterými se smlouva uzavírá, popis, s čím do manželství vstupují (movitý i nemovitý majetek), a většinou i jména úředních osob, které jsou přítomny u zapisování smluv

¹¹⁷AM Sobotka, *Knihy smluv svatebních (1561–1659)*, fol. 44 r.

do městských knih. U některých svatebních smluv jsou vyjmenováni i svědci, kteří se aktu účastní.

Některé zápisy jsou uvedeny i s nadpisem, ze kterého je patrné, o jaký druh smlouvy se jedná a koho se týká. Tyto nadpisy se objevují především v obou jičínských a v železnické knize svatebních smluv, ale ani tady to není naprostým pravidlem, že by byl každý zápis takto uveden. V sobotecké knize jsou začátky zápisů povětšinou zvýrazněny novogotickým kresleným písmem, kterým je napsán první řádek, na němž je počátek datační formule.

Datační formule je ve většině případů hned na počátku zápisu a na jeho konci je ještě jednou potvrzena obvyklou formulí „*Stalo se léta a dne svrchupsaného.*“ nebo její latinskou verzí „*Datum ut supra.*“. Někdy se v této závěrečné části objevuje odlišné datum, což znamená, že smlouvy byly do knihy zaznamenány právě v tento den, ale samotná smlouva byla uzavřena v den, který je uvedený hned na začátku zápisu.

Po uvedení datace většinou následuje popis, o jaké smlouvy se jedná, v tomto případě vždy buď „*smlouva svadební*“ nebo „*smlouva manželská*“, jméno ženicha a nevěsty a název města či vsi, ze kterých oba pocházejí. U jména ženicha se většinou objevuje živnost, kterou vykonává. Jméno nevěsty je zpravidla doplněno ještě o jména rodičů, např. i jméno zemřelého otce, nebo pokud toto není nevěstin první sňatek, ale je už vdovou, uvádí se jméno jejího zemřelého manžela a jeho živnost. V některých zápisech se objevuje i zastoupení nevěsty panem purkmistrem a pány radními. Dělo se tak v případech, kdy byli jejími poručníky.

Někteří snoubenci do svatebních smluv nechávají zapisovat i jména svědků celé události. Svědci mohou být vypsáni jak ze strany ženicha, tak také ze strany nevěsty. Většinou se jedná např. o sousedy, přátele nebo vážené občany.

Po představení snoubenců a vyjmenování svědků přichází na řadu popis movitých i nemovitých věcí, se kterými snoubenci do manželství vstupují a podmínky, které si vymínají. Ženich většinou přichází se svojí živností, domem, nebo i peněžní částkou. I nevěsta do manželství vstupuje s určitým majetkem. Jedná se např. o věno, nebo pokud žena byla již jednou vdaná a nyní se vdává podruhé už jako vdova, může do nového manželství přinést i zděděný dům či živnost po zemřelém manželovi. Není ani výjimkou, že ženich či nevěsta nevstupují do manželství jako bezdětní.

Oba se tomu druhému zadávají se svou veškerou ctí, kterou mají, a často se navzájem výslovně určují jako dědici pro případ úmrtí některého z nich.

Na konci zápisu svatební smlouvy jsou většinou uvedena jména úředních osob, které se zapisování účastní. Ve většině případů to jsou jména purkmistra a primasa, v ojedinělém případě se může objevit i jméno písaře. Není to však podmínkou a tato jména nejsou uvedena zdaleka u všech zápisů svatebních smluv.

3.5 Shrnutí diplomatického rozboru sledovaných knih

Diplomaticko-paleografickému rozboru byly podrobeny celkem čtyři knihy svatebních smluv. Dvě zkoumané knihy byly dochovány z městské kanceláře v Jičíně, jedna z Železnice a jedna z města Sobotka. Dvě knihy (starší jičínská a sobotecká kniha) byly vedeny od druhé poloviny 16. století, další dvě knihy byly založeny v prvních dvou desetiletích 17. století. Nejstarší vedenou knihou svatebních smluv z jičínské oblasti je tedy nejspíš kniha ze Sobotky, která byla zapisována pro léta 1561 – 1659.

Jediná sobotecká kniha svatebních smluv obsahuje pouze zápisy týkající se sňatků, ostatní knihy obsahují i další typy smluv, a jako jediná byla tato kniha také vedena chronologicky. Železnická kniha, jak už naznačuje i její název – Kniha smluv svatebních a kupních, obsahuje i zápisy týkající se kupních smluv. V obou knihách, které se dochovaly z jičínské městské kanceláře, se objevují kromě zápisů o sňatcích ještě např. přátelské smlouvy, ubrmanské smlouvy, rozdělení statku ad. Nejedná se pouze o jednotliviny, ale v různých letech se takových záznamů v knize objevuje několik.¹¹⁸

Obě jičínské knihy svatebních smluv obsahují i pozdější zápisy, tedy zápisy po roce, který je uváděn v časovém rozmezí knihy. Mladší dochovaná kniha z Jičina navíc obsahuje i jeden zápis z dřívější doby, než je uváděno v časovém rozmezí. Přesnější označení rozmezí by proto bylo asi vhodnější pro starší dochovanou knihu 1586–1628 (1631) a pro mladší dochovanou knihu (1616) 1618–1720 (1779). To se týká také knihy z Železnice, kde by přesnější označení bylo (1596) 1613–1807. V této knize se navíc po roce 1789 až do uvedené hranice roku 1807 objevují pouze

¹¹⁸Viz tabulky s počty zápisů v příloze.

přípisy. Do této železnické knihy byly svatební smlouvy zapisovány nejspíše pouze do roku 1660, poté kniha sloužila zejména pro kupní smlouvy.

Na vzhledu všech čtyř sledovaných knih se již podepsal čas. Nejméně patrné je to však na sobotecké knize, jelikož byla již restaurována a znovu převázána. Restaurována byla i starší dochovaná kniha z Jičína. Desky ostatních zkoumaných knih jsou značně poškozené.

Paleografický rozbor písařských rukou byl proveden pouze v zápisech, které byly zaznamenány do časové hranice roku 1620. Tímto rozbohem bylo zjištěno, že v jičínské městské kanceláři pracovali ve sledovaném období pravděpodobně vždy dva písaři. V kancelářích v Železnici a v Sobotce potom pracoval nejspíše jen jeden písař. Všichni písaři, kteří ale do zkoumaných knih zapisovali, používali českou novogotickou polokurzivu s četnými kurzivními prvky.

Po provedeném diplomatickém rozboru všech sledovaných knih můžeme dochované prameny z jičínské oblasti porovnat i s podobnými dochovanými knihami např. z Telče nebo z blízké oblasti východočeských královských věnných měst, které byly také zkoumány v rámci bakalářských prací M. Tůmy¹¹⁹ a B. Vlčkové.¹²⁰

Z města Telč byla zkoumána jen jedna kniha se svatebními smlouvami, z oblasti východočeských královských věnných měst bylo zkoumáno takových knih osm – z města Dvůr Králové nad Labem,¹²¹ Hradec Králové, Chrudim (odtud dvě knihy), Jaroměř, Nový Bydžov, Polička a Vysoké Mýto. Všechny tyto zmiňované knihy byly zakládány v podobném období jako zkoumané knihy z jičínské oblasti, pouze starší dochovaná kniha z Chrudimi byla založena již na počátku 16. století. Díky podobnému časovému rozmezí knih lze nalézt mnohé rozdíly, ale i společné znaky se sledovanými knihami jičínské oblasti. Mezi takové patří např. absence rejstříku u mnohých knih svatebních smluv podrobených zkoumání nebo naopak neúplnost takového rejstříku v daných knihách. Shodným znakem je také to, že některé knihy neobsahují pouze svatební smlouvy, např. kniha z Nového Bydžova. Rozdílné je ale to, že kniha smluv

¹¹⁹M. TŮMA, *Knihy svatebních smluv města Telče z let 1568–1641 (Diplomatický rozbor a výběrová edice pramene)*, bakalářská práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví FF Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2014.

¹²⁰B. VLČKOVÁ, *Knihy svatebních smluv východočeských královských věnných měst a jejich vývoj do roku 1620*, bakalářská práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví FF Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2016.

¹²¹Po rozboru knihy smluv ze Dvora Králové nad Labem bylo zjištěno, že neobsahuje žádné svatební smlouvy, proto je vyňata i z porovnávání shodných znaků.

z Nového Bydžova sice obsahuje i kšaftovní smlouvy, ale je rozdělena dobovou foliací na dvě části. Knihy z jičínské oblasti také obsahují i jiné smlouvy, ale nejsou nijak dělené. Popsaná kniha svatebních smluv z Poličky je nejspíše již druhou v řadě, knihy z jičínské oblasti takové své předchůdkyně nemají. Počet svatebních smluv v jednom roce se u telčské knihy pohybuje v rozmezí 1 - 4, na konci desetiletí se počet i zdvojnásobuje. Toto rozmezí počtu svatebních smluv je vesměs stejné jako počet svatebních smluv za jednotlivé roky i u dochovaných knih z jičínské oblasti. Pouze u knih dochovaných přímo z Jičína není výjimkou větší počet zaznamenaných svatebních smluv během jednoho roku. Stejně jako v Jičíně je také v Telči zaznamenáno působení více písařů.

Pro podrobnější komparaci by bylo nutné bližší zkoumání všech zmiňovaných knih svatebních smluv, které nejsou primárním předmětem této bakalářské práce, což nyní tuto práci obsahově přesahuje.

Porovnávané knihy

město	datace dochované knihy
Jičín	1586–1628 1618–1720
Železnice	1613–1807
Sobotka	1561–1659
Telč	1568–1641
Hradec Králové	1562–1622
Chrudim	1505–1595 1589–1836
Jaroměř	1592–1675
Nový Bydžov	1561–1650
Polička	1583–1681
Vysoké Mýto	1564–1604

ZÁVĚR

Předkládaná bakalářská práce si kladla za hlavní cíl, aby s pomocí diplomaticko-paleografického rozboru byla zmapována dochovanost knih svatebních smluv založených před rokem 1620 v jičínské oblasti. Rozboru byly podrobeny celkem čtyři knihy: dvě dochované z působnosti městské kanceláře v Jičíně¹²² a vždy po jedné z měst Železnice¹²³ a Sobotka.¹²⁴

Diplomatickým rozbořem se zjistilo, např. že pouze kniha, která se dochovala z působnosti sobotecké kanceláře, obsahuje jen svatební smlouvy. V ostatních třech knihách se objevují i další typy smluv, jedná se tak o knihy smíšené. Také jako u jediné sobotecké knihy, jsou uváděna přesná léta 1561–1659, ze kterých jsou uvnitř i chronologicky zapsané smlouvy. U obou jičínských knih svatebních smluv bylo naopak zjištěno, že obsahují i zápisy z let pozdějších, tedy by bylo vhodnější rozmezí let pro starší dochovanou knihu 1586–1628 (1631) a pro mladší dochovanou knihu dokonce (1616) 1618–1720 (1779). U železnické knihy by bylo přesnější označení rozmezí let (1596) 1613–1807. Sledovaná kniha ze Železnice sloužila pro zapisování svatebních smluv zřejmě pouze do roku 1660, poté do ní byly zaznamenávány hlavně kupní, ale i jiné smlouvy. Po uvedeném roce ale není zaznamenána již žádná svatební smlouva. Popsána je také struktura záznamu svatebních smluv, která je doložena i v příloze této práce, v provedených edicích jednoho zápisu z každé sledované knihy. Rozbořem struktury zápisů svatebních smluv bylo zjištěno, že vedení takovýchto záznamů je v podstatě ve všech čtyřech sledovaných knihách velmi podobné. Důležitou součástí provedeného diplomatického rozboru byl také paleografický rozbor písarských rukou, které se v psaní knih vystřídaly. Tento rozbor byl proveden u zápisů do stanoveného časového mezníku, kterým je rok 1620. Tímto rozbořem byl zjištěn i pravděpodobný počet písarů v daných městských kancelářích. V jičínské městské kanceláři pracovali nejspíše vždy dva písari, v železnické a sobotecké pouze jeden písar.

Téma může být dále rozvíjeno a obohaceno o další bádání. Jednou z možností může být důkladná komparace s dalšími dochovanými knihami svatebních smluv, ať už z nejbližšího regionu východních Čech nebo z celé České republiky. I v této práci

¹²²AM Jičín, *Knih smluv svatebních (1586–1628)*, kn. č. 12, inv. č. 239. AM Jičín, *Knih smluv svatebních (1618–1720)*, kn. č. 67, neuspořádaná část.

¹²³AM Železnice, *Knih smluv svatebních a kupních (1613–1807)*, kn. č. 1, inv. č. 1.

¹²⁴AM Sobotka, *Knih smluv svatebních (1561–1659)*, kn. č. 2, inv. č. 13.

je věnován prostor pro srovnání s některými dochovanými knihami svatebních smluv z východočeských královských věnných měst a dochovanou knihou se svatebními smlouvami z města Telč. Bylo tak zjištěno několik shodných znaků, které tyto knihy spojují s dochovanými knihami z jičínské oblasti, např. abecední rejstříky, které ale často nejsou úplné nebo více písařů působících v jedné kanceláři. Objevily se i znaky rozdílné, např. novobydžovská kniha smluv obsahuje i smlouvy kšaftovní, které jsou foliací odděleny od těch svatebních, knihy smluv svatebních dochované z jičínské oblasti také obsahují i jiné typy smluv, ale nejsou nijak oddělené. Další možnou cestou pro rozvoj tématu může být např. i komparace s ostatními městskými knihami, které spadají taktéž do oblasti nesporného soudnictví.

SEZNAM PRAMENŮ

Jičín

SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond Archiv města Jičín, *Kniha smluv svatebních (1586–1628)*, kn. č. 12, inv. č. 239.

Kniha smluv svatebních (1618–1720), kn. č. 67, neuspořádaná část.

Kniha zápisná (Pří, nálezů, práv, ortelů aj.) 1553–1596, kn. č. 3, inv. č. 230.

Kniha kšaftů (1516–1569), kn. č. 4, inv. č. 231.

Manuál smluv obce jičínské a vesnic k ní náležejících (Manual contractum civitatis et pagorum ad eampertinentium) 1518–1577, kn. č. 5, inv. č. 232.

Manuál týhodný, pamětný a odkladný (1606–1607), kn. č. 6, inv. č. 233.

Kniha soudních zápisů (svědomí) 1577–1584, kn. č. 10, inv. č. 237.

Kniha svědomí (část) 1607–1608, kn. č. 11, inv. č. 238.

Liber contractuum 1540 (Kniha trhová) 1540–1557, kn. č. 62, neuspořádaná část.

Liber contractuum ab anno 1557 (Kniha trhová) 1557–1583, kn. č. 64, neuspořádaná část.

Liber contractuum (Kniha trhová) 1584–1633, kn. č. 65, neuspořádaná část.

Sobotka

SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond Archiv města Sobotka, *Kniha smluv svatebních (1561–1659)*, kn. č. 2, inv. č. 13.

Kniha trhová (Altes Grundbuch) 1580–1636, kn. č. 3, inv. č. 14.

Železnice

SOA Zámorsk, SOkA Jičín, fond Archiv města Železnice, *Kniha smluv svatebních a kupních (1613–1807)*, kn.č. 1, inv. č. 1.

AM Jičín, *Liber contactuum Železnicensis 1556 (Gruntovní kniha městyse Železnice) 1562–1628*, kn. č. 2977, neuspořádaná část.

SEZNAM LITERATURY

Karol BÍLEK a kol., *Malé dějiny Sobotecka*, Sobotka 2008.

Karol BÍLEK, *Správa města Sobotky v 16. a 17. století a poměr ke kostecké vrchnosti*, in: Marie MACKOVÁ (ed.), *Poddanská města v systému patrimoniální správy*, Ústí nad Orlicí 1996, s. 78–84.

Jindřich FRANCEK, *Dějiny Jičína*, Praha 2010.

Jindřich FRANCEK, *Jičín*, Praha – Litomyšl 2004.

Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2005.

Michaela HRUBÁ, *Sňatek a zabezpečení nevěsty ve světle pramenů předbělohorských měst*, in: Martina HALÍŘOVÁ (ed.), *Oznamuje se láskám našim... aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí*, Pardubice 2007, s. 19–25.

Václav JENŠOVSKÝ, *Město Železnice*, in: *Od Ještěda k Troskám*, Vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí 3, 2011, s. 196–200.

Karel MALÝ, *České právo v minulosti*, Praha 1995.

Karel MALÝ a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 2010.

Jaroslav MENCL, *Historická topografie města Jičína*, část II., Jičín 1948.

Ferdinand MENČÍK, *Dějiny města Jičína*, Jičín 1906.

Pavla NÁCOVSKÁ, *Svatební smlouvy jako pramen sociálně-dějinného a historicko-demografického poznání (Kutná Hora 1550–1600)*, *Historická demografie* 21, 1997, s. 39–72.

Ottův slovník naučný, díl 27, Praha 1908.

Jan PAŘEZ, *Svatební smlouva v poddanském městečku (Příspěvek k diplomacie Ronova nad Doubravou v 1. čtvrtině 17. století)*, in: Jiří FÁK (ed.), *Gryspekové a předbělohorská šlechta. Kralovice a poddanská města*, Plzeň 1998, s. 87–93.

Kristýna PEROUTKOVÁ MATĚJKOVÁ, *Jičín v krajině*, in: Jindřich FRANCEK, *Dějiny Jičína*, Praha 2010.

Kristýna PEROUTKOVÁ MATĚJKOVÁ, *Založení Jičína*, in: Jindřich FRANCEK, *Dějiny Jičína*, Praha 2010.

Antonín PROFOUS – Jan SVOBODA, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*, díl IV., Praha 1957.

Vladimír RUDA, *Stručný historický nástin vývoje Sobotky*, in: Josef ORT (ed.), *Sobotka: jubilejní sborník k 450. výročí povýšení na město*, Sobotka 1948, s. 19–34.

August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, Praha 1997.

Pavla SLAVÍČKOVÁ, *Manželské právo a právní postavení dětí v právech městských*, in: Karel MALÝ a kol., *Práva městská Království českého*, Praha 2013.

Miloslav TŮMA, *Kniha svatebních smluv města Telče z let 1568–1641 (Diplomatický rozbor a výběrová edice pramene)*, bakalářská práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví FF Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2014.

Blanka VLČKOVÁ, *Knihy svatebních smluv východočeských královských věnných měst a jejich vývoj do roku 1620*, bakalářská práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví FF Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2016.

Jana VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, Hradec Králové – Ústí nad Orlicí 2013.

František ZUMAN, *České filigrány XVIII. století*, Praha 1932.

SEZNAM ZKRATEK

AM	Archiv města
BP	bakalářská práce
ed.	editor
fol.	folio
inv. č.	inventární číslo
kn. č.	kniha číslo
P1 (až P12)	první písař (až dvanáctý písař)
r	recto (přední strana folia)
SOA	Státní oblastní archiv
SOkA	Státní okresní archiv
v	verso (zadní strana folia)

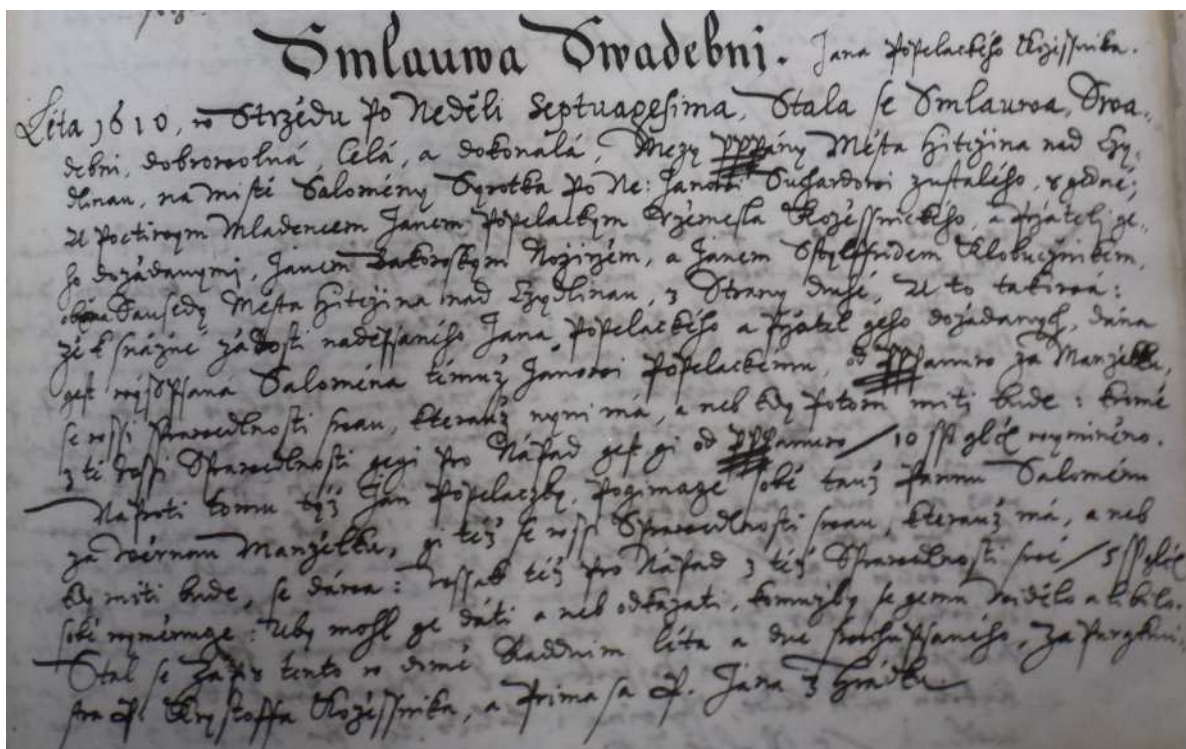
TEXTOVÁ PŘÍLOHA

Edice vybraných zápisů ze sledovaných knih

Ukázka č. 1

JIČÍN

Kniha smluv svatebních 1586–1628¹²⁵

Smlouva svadební Jana Popelackého, kožišníka

Léta 1610 v středu po neděli Septuagesima¹²⁶ stala se smlouva svadební dobrovolná celá a dokonalá mezi panem purkmistrem a pány města Jitčína nad Cidlinou na místě Salomény, sirotka po nebožtík[ovi] Janovi Suchardovi zůstalého, s jedné a poctivým mládencem Janem Popelackým, řemesla kožešnického, a přáteli jeho dožádanými Janem Bakovským, nožířem, a Janem Štylfudem, klobučníkem, oběma sousedy města Jitčína nad Cidlinou, z strany druhé, a to taková, že k snažné žádosti nadepsaného Jana Popelackého a přátel jeho dožádaných dána jest výš psaná Saloména témuž Janovi Popelackému od pana purkmistra a pánův za manželku se vši spravedlností svou,

¹²⁵ AM Jičín, *Kniha smluv svatebních (1586–1628)*, fol. A1 r.

¹²⁶ Tj. 10. února 1610.

kteřouž nyní má aneb kdy potom míti bude. Kromě z té vši spravedlnosti její pro nápad jest jí od pana purkmistra a pánův 10 kop grošů vymíněno. Naproti tomu týž Jan Popelacký pojímaje sobě touž pannu Saloménu za věrnou manželku jí též se vši spravedlností svou, kteřouž má aneb kdy míti bude, se dává. Však též pro nápad z též spravedlnosti své 5 kop grošů sobě vymínjuje, aby mohl jí dáti a neb odkázati, komuž by se jemu vidělo a líbilo. Stal se zápis tento v domě radním léta a dne svrchupsaného za purkmistra pana Kryštofa Kožešníka a primasa pana Jana z Hrádku.

Václavem Karmazinem z Nového Města pražského jakožto ženichem z strany druhé, a to takové, že k slušné a křesťanské žádosti dotčeného pana Václava Karmazina dána jest táž paní Kateřina Lancmanová jemu, panu Václavovi, za manželku a po ní do dne a do roka 250 kop grošů českých jemu jest obvěněno. Naproti tomu často psaný pan Václav Karmazin, pojmaje sobě touž paní Kateřinu Lancmanovou za manželku, jí taky do dne a roku 150 kop grošů českých věnoval. Stalo se léta a dne svrchupsaného za purkmistra pana Václava Pustiměřského a primasa pana Kryštofa Žaluda.

Dmluvy wita sedlaczka, Zdanu bravnice
 letka j b i z
 Stalose Dmlawa dwadeciu podwobym marku eman gelistupanil
 nuro au vzednikuro mēsa gicizina nadzjednau, z dovolenim jid milofci ~~ppp~~ kēpa
 nasti jē dīzne mezy osobami semite witem sedlaczkem z danu bravnice
 Dbrany gedne, a dorotau pozustalau w domau po nebsti korwi mategony
 pan korwi zewsy zjednau Dbrany dūife ato takowa zemie sedlaczek sobe
 z amanzelku bere gmenowanau doroti a gse zadal Drossi swai zmonosti
 v zloby zekem cym lokolno pan bil nadelicragl barji tirazil niz sobe:
 : nery gradil nez kdyby kopan bil soboto Dwoeba postredkem smrti post
 nacil Drijwe nez ji aby ona nasy zmonisize delizkau zistala s kim
 syrobkem gmenem Dannaū dzeruū nebstika Matege panka. ~~lozke~~
 gmenowanau dorota witorwi sedlaczkowi se zabala Drossi Dpramedbrosi
 kterazji nalezi kdekolin legiczo wyhle dabi budemozny Stalose letka adne
 sworzi pšaneho we nry cny dlinē w domē Jana trvskyho przi przi
 tomnosti kon stelinu aprawa sobiz ledto osob Janakozaka zpekēl:
 Jana bledy Janatrvskyho Jana bofajka girzika gabzin izkyho:
 girzika bravniceka zelgoty, pomy konani a z wozeni Dmlawy od
 Dwoigisti fobneho knēze gapi ba sei deli ũsa zlostinelo knezerjad
 neho wogramē panie romē se železnicy oddani, a robaru man
 zellkem podle narzy zeni, ciz kwe dwate wprzitom mnofci tak
 osob wegste pšanech a ginegg mnofo dobych libi k tomu dozada
 nych postw zeni gšau tato Dmlau dwadeciu wlozēna awē pšana:
 wbyto pni by mēstke letka Dwozgu pšaneho za izafu pyma sa gapi
 ba adamowa

¹²⁹ AM Železnice, Kniha smluv svatebních a kupních (1613–1807), fol. 14 r.

Smlouvy Víta Sedláčka z Doubravice.

Léta 1613 v outerej po svatým Marku Evangelistu Páně¹³⁰ stala se smlouva svadební z dovolením Jich Milosti pana purkmistra a pánů, též pánův ouředníkův města Jitčina nad Cidlinou jakožto vrchnosti naší dědičné, mezi osobami těmito: Vítem Sedláčkem z Doubravice strany jedné a z Dorotou, pozůstalou vdovou po nebožtíkovi Matějovi Pánkovi ze vsi Cidliny, strany druhé, a to taková, že Vít Sedláček sobě za manželku bere jmenovanou Dorotu, aj se zadal se vši svou živností i s dobytečkem čímhokoliv Pán Bůh naděliti¹³¹ darciti[?] ráčil, nic sobě nevyhradil, než kdyby ho Pán Bůh s tohoto světa prostředkem smrti pojíti ráčil dříve než jí, aby ona na tý živnůstce dědičkou zůstala i s tím sirotkem jménem s Annou, dcerou neboštíka Matěje Pánka. Tolikéž jmenovaná Dorota Vítovi Sedláčkovi se zadala se vši spravedlností, kteráž jí náleží, kdekoliv se jí co vyhledati bude moci. Stalo se léta a dne svrchupsaného ve vsi Cidlině v domě Jana Tvrzkýho¹³² při přítomnosti konšelův a práva, totiž těchto osob: Jana Kozáka z Pekel, Jana Blechy, Jana Tvrzkýho, Jana Boháčka, Jiříka Habřinckýho, Jiříka Broučka ze Lhoty. Po vykonání a zavržení smlouvy od dvijúctihodného[?] kněze Jakuba Seideliusa z Hostin[n]ého, kněze řádného, v chrámě Páně v městě Železnici oddáni a v stavu manželském podle nařízení církve svaté v přítomnosti těch osob vejšepsanejch a jinejch mnoho dobrých lidí k tomu dožádaných potvrzeni jsou. Tato smlouva svadební vložena a vepsána v tyto knihy městské léta svrchupsaného za časů primasa Jakuba Adamova etc.

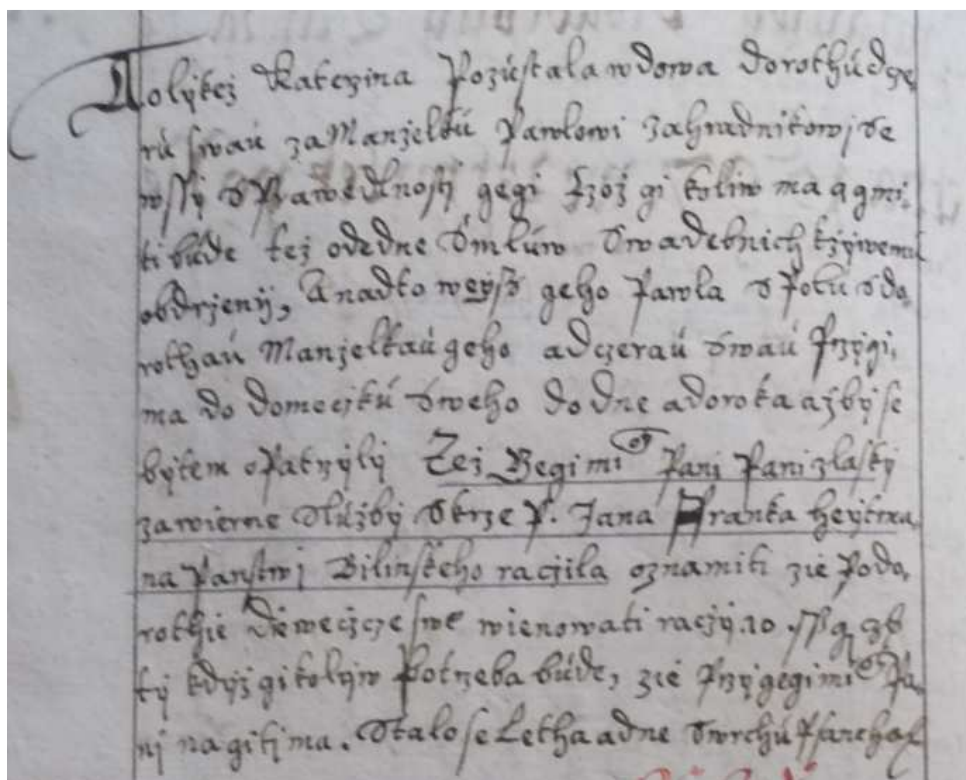
¹³⁰Tj. 30. dubna 1613.

¹³¹V textu následuje přeškrtnuté „ráčil“

¹³²Zde psáno se „s“, ale dále je jméno v textu uvedeno se „z“, jako *Jan Tvrzký*.

Omlauwý Dwádebny Pawla Po
 lačka ginak Zahradnika z Bantú aletyng
 Letha 1597. we 13. wtetk po Ne
 dieľy Promodny Zgiste wale Behomi Wojscze Bro
 zereho Jana Jana Woldzicha Felypa zlobkowicz
 na Bilinie Kosh Bestkowiczých a Blatne Zygjanze
 Wzimsteho Behomi Raddy a Komornika Jananast
 ho nad wstech milostiwého adiedicneho wykonany
 gšan Omlauwý Dwádebny Mezi Pawlem zahradni
 kem Behomi Janie Adrothau Jgerau Kateny
 ny Jozustale wdowý JoN. Janowý Lacynowý z Mie
 sta Sobottý, wensý Bestkowiczých. mezi Pnatelý do
 zadanyjy Jo Otranie Pawla zahradnika, Janem
 Janem Jnyhodau, J. Janem Larhau, J. Wagslowe
 Larhowym, a Janem Wymionem Bassletym Jifa
 zem Duchodnim Janem Kostkeho J. Jyidem Otr
 witem z Miesta Biliny. a Namýstie Kateny Jo Zu
 stale wdowý JoN. Janowý Lacynowý, Matere Doroffý
 Jczery gegy a Manzelky Pawla zahradnika, Janem Jy
 nitem Keytharem J. Balczarem sprostem Wausedy
 z Miesta Sobottý a Janem Wordýtem Janem Mazy
 kem z Mašty Doleného Wausowa, a to takowe zii fa
 wel zahradnik Jnygina Kšwie Doroffý Manzelky
 za Pramaú a Plnau s hromajniczy na Dwadny Jostki
 s Prawednost ho; gi kolim na Joro dicnych Dwých
 amiti bude odedne Omlauwý tuchto Jyremu obdzený

¹³³ AM Sobotka, *Kniha smluv svatebních (1561–1659)*, fol. 30 r.

Smlouvy svadební Pavla Poláčka, jinak zahradníka z zámku Kosti etc.

Léta 1597 ve čtvrtek po neděli provodní¹³⁴ z jisté vůle Jeho Milosti vysoce urozeného pána pana Voldřicha Felixa z Lobkovic na Bílině, Kosti, Beškovicích a Blatné, císaře římského, Jeho Milosti, rady a komorníka pána našeho, nás všech milostivého a dědičného, vykonány jsou smlouvy svadební mezi Pavlem, zahradníkem Jeho Milosti páně, a Dorotou, dcerou Kateřiny, pozůstalé vdovy po nebožtík[ovi] Janovi Lacinovi z města Sobotky ve vsi Beškovicích mezi přáteli dožádanými: po straně Pavla zahradníka panem Janem Příhodou, panem Janem Laňhou, panem Václavem Laňhovým a panem Simeonem Bašteckým, písařem důchodním panství kosteckého, panem Jiříkem Sklikem z města Bíliny a na místě Kateřiny, pozůstalé vdovy po nebožtík[ovi] Janovi Lacinovi, matere Doroty, dcery její a manželky Pavla zahradníka, panem Jiříkem Rejtarem, panem Balcarem Švobem, sousedy z města Sobotky, a Janem Kordišem, Janem Maříkem z městního[?] Doleního Bousova, a to takové, že Pavel zahradník přijímá k sobě Dorotu, manželku svou, za pravou a plnou shromažnici na svou všecku spravedlnost, což jí koliv má po rodičích svých a míti bude ode dne smluv těchto

¹³⁴Tj. 17. dubna 1597.

k živému obdrženyho; tolikéž Kateřina, pozůstalá vdova, Dorotu, dceru svou za manželku Pavlovi zahradníkovi se vši spravedlností její, což jí koliv má a jmíti bude, též ode dne smluv svadebních k živému obdržení a nadto vejš jeho Pavla spolu s Dorotou, manželkou jeho a dcerou svou, přijímá do domečku svého do dne a do roka, až by se bytem opatřili. Též Její Milosti paní paní z lásky za věrné služby skrze pana Jana Franka, hejtmana panství bílinského, ráčila oznámiti, že po Dorotě, děvečce své, věnovati ráčí 10 kop grošů českých, když jí koliv potřeba bude, že při Její Milosti paní najíti má. Stalo se léta a dne svrchupsaného etc.

TABELÁRNÍ PŘÍLOHA

Celkový počet zápisů a počet svatebních smluv v jednotlivých letech

Tabulka č. 1 **JIČÍN - Kniha smluv svatebních (1586–1628)**

Rok	Počet svatebních smluv	Celkový počet zápisů	Rok	Počet svatebních smluv	Celkový počet zápisů
1586	6	7	1610	4	6
1587	3	9	1611	3	6
1588	11	14	1612	7	14
1589	7	13	1613	9	11
1590	9	12	1614	7	15
1591	7	11	1615	9	12
1592	8	10	1616	9	18
1593	3	5	1617	11	22
1594	8	8	1618	6	6
1595	4	8	1619	0	1
1596	9	10	1620	7	7
1597	4	4	1621	8	9
1598	7	9	1622	2	7
1599	6	11	1623	1	3
1600	23	32	1624	3	5
1601	9	11	1625	1	4
1602	6	7	1626	1	1
1603	11	13	1627	2	2
1604	3	5	1628	2	2
1605	6	8	1629	0	1
1606	10	16	1630	0	1
1607	9	17	1631	2	2
1608	6	10	<i>Celkem</i>	276	417
1609	7	12	-	-	-

Tabulka č. 2

JIČÍN - Kniha smluv svatebních (1618–1720)

Rok	Počet svatebních smluv	Celkový počet zápisů	Rok	Počet svatebních smluv	Celkový počet zápisů
1616	0	1	1643	3	5
1618	4	10	1644	6	14
1619	16	18	1645	5	7
1620	1	1	1646	2	3
1621	4	4	1647	8	11
1622	6	8	1648	2	3
1623	3	3	1649	7	9
1624	1	1	1650	8	13
1625	2	2	1651	6	9
1626	3	3	1652	4	8
1627	1	1	1653	4	8
1628	3	3	1654	2	4
1629	1	2	1655	3	4
1630	4	5	1656	5	8
1631	5	7	1657	5	6
1632	4	4	1658	4	4
1633	4	7	1659	6	6
1634	7	11	1660	7	9
1635	11	17	1661	1	5
1636	11	18	1662	7	8
1637	8	15	1663	7	12
1638	6	13	1664	8	14
1639	4	6	1665	4	5
1640	15	21	1666	16	23
1641	9	15	1667	7	12
1642	1	3	1668	3	5

1669	1	1	1700	5	7
1672	1	1	1701	0	3
1673	0	1	1702	5	10
1674	0	2	1703	3	5
1675	1	2	1704	3	5
1676	1	1	1705	0	6
1677	0	1	1706	2	7
1679	1	4	1707	3	6
1680	2	2	1708	2	8
1684	0	3	1709	6	13
1686	0	1	1710	6	13
1687	0	1	1711	2	7
1688	2	2	1712	2	5
1689	0	4	1713	0	1
1690	1	5	1714	0	1
1691	1	6	1715	0	1
1692	5	12	1716	0	3
1693	3	14	1718	0	1
1694	6	8	1720	0	2
1695	4	8	1723	0	2
1696	0	9	1725	0	1
1697	0	9	1748	0	1
1698	1	8	1779	0	1
1699	0	4	<i>Celkem</i>	343	632

Tabulka č. 3 **ŽELEZNICE** - Kniha smluv svatebních a kupních (1613–1807)

Rok	Počet svatebních smluv	Celkový počet zápisů	Rok	Počet svatebních smluv	Celkový počet zápisů
1596	1	1	1669	0	1
1608	1	1	1695	0	2
1613	3	3	1696	0	1
1615	2	2	1711	0	2
1616	5	5	1712	0	1
1617	6	6	1715	0	1
1618	2	2	1716	0	2
1619	3	3	1721	0	2
1620	1	1	1722	0	1
1622	2	2	1723	0	1
1625	1	1	1724	0	1
1629	1	1	1732	0	2
1631	1	1	1734	0	1
1633	1	1	1737	0	1
1634	1	1	1739	0	1
1637	1	1	1741	0	1
1639	1	1	1743	0	3
1640	3	3	1745	0	1
1641	1	1	1750	0	1
1643	1	1	1755	0	2
1646	1	1	1757	0	1
1649	3	3	1762	0	1
1652	1	1	1765	0	1
1653	1	1	1766	0	1
1659	1	1	1767	0	1
1660	2	2	1774	0	54

1775	0	13	1784	0	1
1776	0	2	1785	0	2
1779	0	1	1787	0	3
1780	0	1	1789	0	2
1783	0	1	<i>Celkem</i>	<i>46</i>	<i>161</i>

Tabulka č. 4 **SOBOTKA - Kniha smluv svatebních (1561–1659)**

Rok	Počet svatebních smluv	Celkový počet zápisů	Rok	Počet svatebních smluv	Celkový počet zápisů
1561	2	2	1600	3	3
1564	1	1	1601	1	1
1565	2	2	1602	1	1
1567	2	2	1603	1	1
1569	1	1	1604	1	1
1571	2	2	1611	1	1
1573	2	2	1613	1	1
1575	1	1	1614	1	1
1578	2	2	1617	1	1
1579	1	1	1619	3	3
1580	2	2	1620	2	2
1581	1	1	1622	3	3
1583	5	5	1627	1	1
1584	2	2	1628	1	1
1585	3	3	1630	1	1
1587	1	1	1631	1	1
1589	2	2	1634	1	1
1590	1	1	1635	1	1
1592	1	1	1641	1	1
1597	2	2	1659	1	1
1598	1	1	<i>Celkem</i>	<i>64</i>	<i>64</i>